



# Samenvatting

---

Dit plan van aanpak beschrijft de wijze waarop we invulling gaan geven aan de uitvoering van de omgevingsvisie Vijfheerenlanden. Op inhoud is er al veel in uitvoering. Het plan van aanpak is daarom met name gericht op de structuur die we gaan gebruiken gericht op samenwerking en integraliteit.

De omgevingsvisie Vijfheerenlanden is op 8 februari 2024 vastgesteld door de gemeenteraad. Deze schetst de ruimtelijke ambitie van de gemeente tot 2040, de toekomst van onze dorpen en steden en van het buitengebied. Het vormt het kader voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en beheer, toekomstig (sectoraal) beleid en het omgevingsplan.

De visie richt zich op de doelen (ook wel opgaven genoemd) die we hebben op de thema's wonen, werken, mobiliteit, landschap, water en groen en energie. Randvoorwaarde bij het behalen van deze doelen is een vitaal en leefbaar Vijfheerenlanden. Dit vertalen we naar een gezond, duurzaam en veilig leefklimaat.

De uitvoering van de omgevingsvisie is onderdeel van de beleidscyclus uit de Omgevingswet, waarin college en raad hun eigen rol hebben:

omgevingsvisie (raad) -> programma's (college) -> omgevingsplan (raad) -> omgevingsvergunning (college) -> toezicht en handhaving (college) -> monitoring en evaluatie (college).

Het programma is een belangrijk instrument om in te zetten bij de uitvoering van de omgevingsvisie. We zetten dit instrument daarom in voor het behalen van de opgaven. Dit zijn de omgevingsprogramma's Wonen, Werken, Mobiliteit, Landschap water en groen en Energie.

Deze programma's:

- noemen we een omgevingsprogramma;
- zijn de schakel tussen beleidsontwikkeling en uitvoering. Hierin maken we onze doelen en acties concreet;
- geven sturing en structuur aan de uitvoering van de omgevingsvisie.
- bevorderen het integraal werken doordat de opgaven en de thema's veel raakvlakken hebben en elkaar beïnvloeden.

Het beleid uit het programma kan rechtstreeks vertaald worden in regels van het omgevingsplan. Dit zal parallel aan het project planomzetting (het traject om te komen van bestemmingsplan naar omgevingsplan) vorm moeten krijgen.

Naast de omgevingsprogramma's kunnen ook andere programma's wenselijk zijn, zoals gebiedsprogramma's ten behoeve van gebiedsontwikkelingen en thematische programma's. Een gebiedsprogramma kan nodig zijn om als grondslag te dienen voor de inzet van de vestiging van een voorkeursrecht en kan ook ingezet worden voor ontwikkelingen die voortkomen uit de dorps(woon)- en gebiedsvisies. De programma's Duurzaamheid en Sociaal Maatschappelijke agenda bevatten onderwerpen die relevant zijn voor de leidraad een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving.

Vanuit de programma's wordt zo nodig input geleverd aan de kadernota ten behoeve van benodigde middelen, zodat deze opgenomen kunnen worden in de nieuwe begroting.

Over de voortgang van de uitvoering (de monitoring) van de omgevingsvisie als geheel rapporteren we jaarlijks aan de gemeenteraad. Dat doen we op basis van de informatie over de voortgang de individuele programma's. We doen dit op proces, financiën en inhoud. Hierbij maken we gebruik van de bestaande planning en control cyclus. De actualisatie van de omgevingsvisie koppelen we aan de 4-jarige cyclus van de gemeenteraadsverkiezingen.

Er is een 'regisseur' omgevingsvisie die het gehele traject van uitvoering omgevingsvisie aanstuurt en bewaakt. De trekkers van de programma's zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de omgevingsprogramma's en de uitvoering ervan. De organisatiestructuur die de voorgestelde aanpak ondersteunt en andere vraagstukken zullen (deels) binnen het lopende traject van organisatieontwikkeling 'Samen verder bouwen' vorm moeten krijgen.

Een traject dat momenteel loopt binnen het Fysiek Domein: 'Samenwerken aan samenwerken' gaat over intern opdrachtgeverschap en integraal werken. De resultaten hiervan zullen we daarom binnen de omgevingsprogramma's toepassen.

Het is van belang om meer ketengericht te werken, van strategie tot uitvoering. We kunnen dit vormgeven via de Wat- en de Hoe-tafel. Bij de Wat-tafel worden beleids- en visiestukken in verschillende fases besproken met afgevaardigde van de diverse programma's. Een Hoe-tafel gaat over de uitvoering van gestelde visies en beleid.

Bij de uitvoering zal betrokkenheid van externen bij diverse programma's aan de orde zijn. De Inspraak- en participatieverordening gemeente Vijfheerenlanden 2020 is hiervoor het kader.

Er moet voldoende budget en capaciteit zijn om programma's op te zetten, te realiseren en uiteindelijk het beleid uit te voeren. Hiervoor gebruiken we de gemeentelijke P&C-cyclus. De omgevingsprogramma's vallen in de programmabegroting van Vijfheerenlanden onder alle programma's.

# Inhoud

---

Samenvatting .....	1
1 Inleiding .....	5
Leeswijzer .....	6
2 Beleidscyclus Omgevingswet .....	7
Betrokkenheid college en raad .....	7
3 Het omgevingsprogramma.....	9
Kansen inzet programma's .....	9
Keuze voor vijf programma's .....	10
Inhoud programma(plan) .....	11
4 Omgevingsprogramma's Vijfheerenlanden .....	12
Omgevingsprogramma Wonen .....	12
Omgevingsprogramma Werken .....	12
Omgevingsprogramma Mobiliteit .....	13
Omgevingsprogramma Landschap, Water en Groen .....	13
Omgevingsprogramma Energie .....	14
5 Thema, gebieds- en andere programma's .....	15
Gebiedsprogramma's.....	15
Thematisch programma Duurzaamheid.....	15
Programma Sociaal Maatschappelijke Agenda.....	16
Programma Openbare Ruimte .....	16
6 Doorwerking in het Omgevingsplan .....	18
7 Monitoring, evaluatie en actualisatie.....	19
Monitoring proces en financiën .....	19
Monitoring inhoud .....	20
Evaluatie en actualisatie .....	20
8 Vertaling ambities naar initiatieven .....	21
9 Organisatie .....	23
Samen verder bouwen.....	23
Programmastructuur .....	24
Samenwerken aan samenwerken .....	25
Uitvoerbaarheid van beleid .....	26
Participatie .....	27
Borgen benodigde financiën.....	28

BIJLAGE 1: Doelen, kompas en ambities .....	30
BIJLAGE 2: Programma's in de Omgevingswet .....	32
BIJLAGE 3: Inhoud omgevingsprogramma .....	37
BIJLAGE 4: Omgevingsprogramma's VHL.....	40
BIJLAGE 5: Programma's in uitvoering .....	41
BIJLAGE 6: Activiteiten begroting 2024-2027 .....	56

# 1 Inleiding

Dit plan van aanpak beschrijft de wijze waarop we invulling gaan geven aan de uitvoering van de omgevingsvisie Vijfheerenlanden.

De omgevingsvisie Vijfheerenlanden is op 8 februari 2024 vastgesteld door de gemeenteraad. Deze schetst de ruimtelijke ambitie van de gemeente tot 2040, de toekomst van onze dorpen en steden en van het buitengebied. Het vormt het kader voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, toekomstig (sectoraal) beleid en het omgevingsplan.

De visie richt zich op de doelen (ook wel opgaven genoemd) die we hebben op de thema's wonen, landschap, water en groen, werken, mobiliteit en energie. Randvoorwaarde bij het behalen van deze doelen is een vitaal en leefbaar Vijfheerenlanden, dit vertalen we naar een gezond, duurzaam en veilig leefklimaat.

Hoe we dit alles willen bereiken wordt uitgewerkt aan de hand van 11 ambities. Een samenvatting hiervan is opgenomen in bijlage 1 en in onderstaande figuur wordt dit alles zeer beknopt weergegeven.

De gehele omgevingsvisie staat hier: <https://omgevingsvisie.vijfheerenlanden.nl/>



Figuur 1: Schematische weergave opbouw en inhoud omgevingsvisie

Op **inhoud** wordt al veel uitgevoerd van wat we in de omgevingsvisie beschrijven. Dat komt mede door de manier waarop de omgevingsvisie is opgezet. Vanwege de samenvoeging tot Vijfheerenlanden in 2019, werden in 2019 en 2020 diverse visies en beleidsstukken op veel relevante thema's geharmoniseerd en geactualiseerd. Dit is als uitgangspunt genomen voor de omgevingsvisie en is inmiddels in uitvoering (zie bijlage 5 voor een overzicht).

In de omgevingsvisie ligt de nadruk op de integraliteit van al dit (veelal) sectorale beleid. Op dat punt vraagt de uitvoering nadrukkelijk om sturing. Het plan van aanpak is daarom met name gericht op **de structuur** die we gaan gebruiken gericht op samenwerking en integraliteit.

## Leeswijzer

De uitvoering van de omgevingsvisie is één van de stappen in de beleidscyclus uit de Omgevingswet. In hoofdstuk 2 wordt hier op ingegaan, evenals op de rollen van college en raad.

Het streven is om op een gestructureerde en eenduidige manier te werken. Dat wil zeggen dat we, voor zover mogelijk en functioneel, gaan werken via de structuur van (omgevings)programma's (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 wordt kort ingegaan op de omgevingsprogramma's die we gaan opzetten voor Vijfheerenlanden, in hoofdstuk 5 wordt gekeken naar de relatie met andere programma's die lopen, zoals de Sociaal Maatschappelijke Agenda (SMA). De relatie met het omgevingsplan wordt toegelicht in hoofdstuk 6.

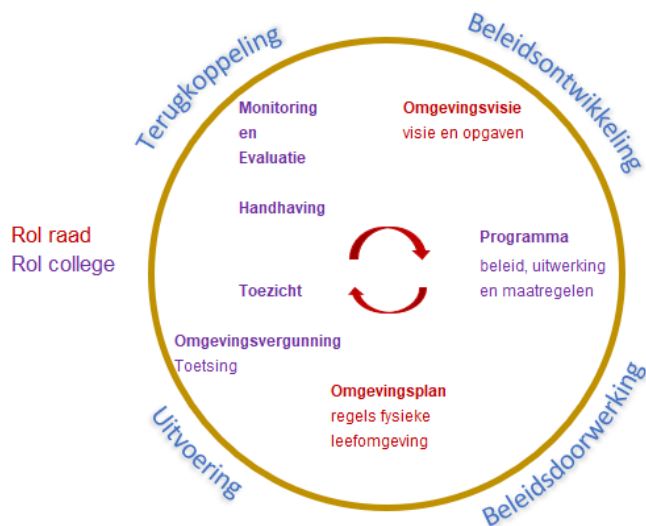
Monitoring vindt plaats op het niveau van de programma's en dit levert input voor de monitoring van het geheel. Elke 4-5 jaar zal er een evaluatie plaatsvinden, op basis waarvan de omgevingsvisie (zo nodig) wordt geactualiseerd. In hoofdstuk 7 wordt hier op in gegaan.

In hoofdstuk 8 wordt de relatie met ruimtelijke initiatieven gelegd. Hoe laten we ambities daarin doorwerken? In hoofdstuk 9 wordt tot slot ingegaan op de organisatie. Hierin wordt de relatie gelegd met het lopende traject 'samen verder bouwen'. Hoe past dit plan van aanpak in de ontwikkeling van de gehele organisatie?

We sluiten elk hoofdstuk af met een samenvattend kader.

## 2 Beleidscyclus Omgevingswet

In de Omgevingswet zijn vier kerninstrumenten voor gemeenten opgenomen: de omgevingsvisie, het programma, het omgevingsplan en de omgevingsvergunning. Elk van deze instrumenten heeft een andere rol in de beleidscyclus (figuur 2).



Figuur 2: Beleidscyclus Omgevingswet

De **omgevingsvisie** richt zich op doelen en ambities, de uitvoering hiervan kan via **programma's** vorm krijgen. Beide instrumenten zijn zelfbindend voor de gemeente. In het **omgevingsplan** worden regels, normen en waarden vastgelegd waaraan een initiatief in de fysieke omgeving moet voldoen. Dit zijn dus regels die bindend zijn voor iedereen. Deze worden uiteindelijk vertaald in een te verlenen **omgevingsvergunning** de officiële toestemming aan inwoners, bedrijven en andere overheden om de gevraagde activiteiten te verrichten in de fysieke leefomgeving. Met **toezicht** en **handhaving** zien we toe op naleving van de algemene regels en vergunningvoorschriften.

Via **monitoring** van de omgevingsvisie wordt gekeken hoe het staat met de realisatie van de doelen en de ambities uit de omgevingsvisie en kan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in beeld gebracht worden. Uit **evaluatie** van de omgevingsvisie blijkt of bijstelling van de beleidsdoelen en/of aanpassing van de inzet van instrumenten nodig is. De signalen uit monitoring en evaluatie kunnen aanleiding zijn voor aanpassing van de omgevingsvisie, wat aanleiding kan zijn voor **actualisatie** van de omgevingsvisie.

De reikwijdte van dit plan van aanpak beperkt zich tot de fase van beleidsontwikkeling (visie) naar beleidsdoorwerking én tot de fase van terugkoppeling, de monitoring en de evaluatie van de voortgang van de omgevingsvisie.

### Betrokkenheid college en raad

In algemene zin stelt de gemeenteraad ambities en doelstellingen vast en het college geeft hier uitvoering aan. Het college is daarom het bevoegd gezag voor de programma's en vergunningen, toezicht en handhaving (VTH).

In figuur 2 is weergegeven welke verantwoordelijkheden raad en college hebben in de beleidscyclus Omgevingswet. De gemeenteraad heeft de omgevingsvisie begin 2024 vastgesteld. Onderhavig plan van aanpak wordt/is vastgesteld door het college. De raad wordt hierover geïnformeerd via een Raads-Informatie-Brief (RIB).

De vaststelling van programma's gebeurt eveneens door het college. Dat sluit echter niet uit dat sommige programma's voor instemming of ondersteuning aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Bij een programma dat op uitvoering is gericht, is minder betrokkenheid nodig dan bij een beleidsintensief programma of een programma met grote financiële consequenties. Als programmaonderdelen samengaan met financiële verplichtingen, is een rol van de gemeenteraad belangrijk vanwege het wettelijke budgetrecht (begroting).

Over de voortgang van de uitvoering (de monitoring) van de omgevingsvisie als geheel rapporteren we jaarlijks aan de gemeenteraad (zie ook hoofdstuk 7). Dat doen we op basis van de informatie over de voortgang de individuele programma's. We doen dit op proces, financiën en inhoud. Hierbij maken we gebruik van de bestaande planning en control cyclus. De actualisatie van de omgevingsvisie koppelen we aan de 4-jarige cyclus van de gemeenteraadsverkiezingen.

Het college bereidt (aanpassingen in) de omgevingsvisie voor en biedt deze aan de gemeenteraad aan ter vaststelling. Hierbij is de rol van ambtenaren om het college hierin met voorstellen en advies te helpen een goed afgewogen collegebesluit te nemen over (aanpassingen) in de omgevingsvisie.

De uitvoering van de omgevingsvisie is één van de stappen in de beleidscyclus Omgevingswet:  
omgevingsvisie (raad) -> programma's (college) -> omgevingsplan (raad) -> omgevingsvergunning (college) -> toezicht en handhaving (college) -> monitoring en evaluatie (college).

### 3 Het omgevingsprogramma

---

Het programma is in de Omgevingswet één van de vier kerninstrumenten voor gemeenten. Het programma is de schakel tussen beleidsontwikkeling en uitvoering. Het is dus doelgerichter dan de omgevingsvisie. We noemen dit type programma **het omgevingsprogramma**, om aan te duiden dat het een programma betreft dat voortkomt uit de omgevingsvisie en als juridisch kader de Omgevingswet heeft.

Er is sprake van een programma in de zin van de Omgevingswet als wordt voldaan aan één van de volgende punten:

- a. een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving,
- b. maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of één of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.

Er zijn een aantal verplichte programma's opgenomen in de Omgevingswet, deze gelden niet voor de gemeente Vijfheerenlanden. Daarnaast is in de Omgevingswet de mogelijkheid voor het opstellen van vrijwillige programma's opgenomen. Voor de gemeente is dus altijd sprake van dit type programma. In bijlage 2 wordt uitgebreid beschreven wat voor typen programma's er in de Omgevingswet zijn opgenomen en welke eisen hiervoor gelden.

#### Kansen inzet programma's

Het voordeel van het bundelen van de verschillende onderdelen in programma's ten opzichte van uitwerking via diverse (sectorale) beleidsstukken en uitvoeringsagenda's e.d. is dat je via de programmalijnen breed overzicht kunt houden op alles wat er loopt en wat (nog) nodig is om de opgaven te behalen. Het geeft niet alleen structuur en overzicht op de uitvoering maar ook voor de monitoring van de te behalen opgaven en ambities.

Daarnaast kan het programma ingezet worden om het integraal werken binnen de organisatie vorm te geven en te bevorderen. De inhoud van de verschillende programma's heeft immers veel raakvlakken, overlapt en beïnvloedt elkaar. Het geheel is meer dan de som der delen. Ook kan, door te kiezen voor een beperkt aantal programmalijnen, beter gestuurd worden op integrale uitvoering via samenwerking tussen de eindverantwoordelijken per programmalijn.

Naast bovengenoemde voordelen sluit het uitwerken van de omgevingsvisie via programma's ook aan bij de werkwijze binnen het Sociaal Domein. Waar de omgevingsvisie hét kader is voor ontwikkelingen binnen het Fysiek Domein, is de sociaal maatschappelijke agenda (SMA) dat kader binnen het Sociaal Domein. De uitvoering hiervan is eveneens opgepakt via een programmastructuur (zie hoofdstuk 5). Door binnen beide domeinen via deze vergelijkbare structuur te werken kan integraliteit bevorderd worden door elkaar op het niveau van de programma's te betrekken.

## Keuze voor vijf programma's

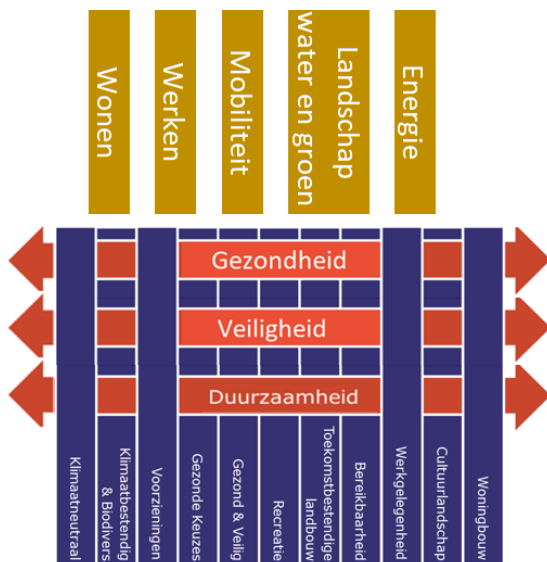
Het programma is dus het aangewezen instrument om sturing en structuur te geven aan de uitvoering van de opgaven uit de omgevingsvisie. De omgevingsvisie beschrijft de stip op de horizon, het programma de weg hier naartoe. Het is dus de schakel tussen de opgaven en ambities en de resultaten. We kunnen hierbij vanuit verschillende invalshoeken te werk gaan: vanuit de opgaven/doelen, vanuit ons kompas en vanuit de 11 ambities (zie bijlage 1). Het heeft niet de voorkeur om heel veel verschillende programma's op te gaan starten. Belangrijke redenen hiervoor zijn:

- teveel overlap tussen de programma's met het risico van verschillende aanpak voor hetzelfde vraagstuk;
- kans op teveel nadruk op sectorale onderwerpen in plaats van een integrale insteek;
- organisatorisch teveel capaciteit nodig voor regie op en aansturing van programma's;
- te veel capaciteit gevraagd met als gevolg werkdruk.

Daarom wordt er gekozen voor vijf omgevingsprogramma's die als doel hebben invulling te geven aan de opgaven zoals we die beschreven hebben in de omgevingsvisie. Dit is het 'Wat' uit de omgevingsvisie. Dit zijn de omgevingsprogramma's:

- Wonen;
- Werken;
- Mobiliteit;
- Landschap water en groen;
- Energie.

In onderstaande figuur wordt schematisch de relatie tussen de programma's, het kompas en de ambities weergegeven.



Figuur 3: Relatie tussen de programma's, het kompas en de ambities

## Inhoud programma(plan)

Binnen het programma wordt gewerkt aan het realiseren van de betreffende opgave. Belangrijk is dat het programma bestaat uit een concrete uitvoeringsagenda met een realistische planning. Welke concrete acties worden uitgevoerd en wie is daarvoor verantwoordelijk? De omgevingsvisie is de basis, met de vertaalslag naar het programma maken we de omgevingsvisie pas 'SMART<sup>1</sup>'. De Omgevingswet stelt verder weinig eisen aan de opzet en inhoud van omgevingsprogramma's en er gelden geen procedure-eisen voor vrijwillige programma's.

In bijlage 3 wordt uitgebreid ingegaan op de (mogelijke) inhoud van een omgevingsprogramma. Dit kan gebruikt worden bij het opstellen van de programmaplannen.

Het programma is een belangrijk instrument om in te zetten bij de uitvoering van de omgevingsvisie. We zetten dit instrument daarom in voor het behalen van de opgaven. Dit zijn de omgevingsprogramma's Wonen, Werken, Mobiliteit, Landschap water en groen en Energie.

Deze programma's:

- noemen we een omgevingsprogramma;
- zijn de schakel tussen beleidsontwikkeling en uitvoering. Hierin maken we onze doelen en acties concreet;
- geven sturing en structuur aan de uitvoering van de omgevingsvisie.
- bevorderen het integraal werken doordat de opgaven en de thema's veel raakvlakken hebben en elkaar beïnvloeden.

De Omgevingswet stelt weinig eisen aan de opzet en inhoud van omgevingsprogramma's en er gelden geen procedure-eisen.

---

<sup>1</sup> SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel/aanvaardbaar, Realistisch en Tijdgebonden. Het maakt doelen inzichtelijker en stelt er deadlines aan om deze te bereiken.

## 4 Omgevingsprogramma's Vijfheerenlanden

---

Uitvoering geven aan de omgevingsvisie doen we dus via vijf omgevingsprogramma's. Bij al deze programma's geldt als uitgangspunt: we streven naar een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving (het kompas). Deze thema's lopen als rode draad door de programma's. Het 'Hoe' is verwoord in de 11 ambities. In bijlage 4 zijn de verbanden tussen de programma's, het kompas en de ambities in een schema weergegeven.

Momenteel worden diverse onderdelen van de programma's al uitgevoerd, zowel op tactisch niveau als op uitvoeringsniveau. Dit is niet verwonderlijk: uitgangspunt bij het opstellen van de omgevingsvisie was immers (grotendeels) het bestaande beleid, wat in de afgelopen jaren is geharmoniseerd en geactualiseerd. In onderstaande paragrafen worden de programma's toegelicht en wordt de relatie met de 11 ambities gelegd. Hierbij zijn de verschillende ambities veelal relevant voor meerdere opgaven en zullen dus uitvoering krijgen binnen meerdere omgevingsprogramma's. Toch ligt het zwaartepunt vaak bij één opgave. Om de eindverantwoordelijkheid voor de ambities te beleggen bij één programma verantwoordelijke, wordt ervoor gekozen elke ambitie te koppelen aan één programma. We noemen dit het 'primaire programma' van de ambitie.

In bijlage 5 wordt inhoudelijk ingegaan op onderdelen waar al invulling aan gegeven wordt. In sommige gevallen, zoals bij het omgevingsprogramma Wonen, is al (min of meer) sprake van een programmastructuur.

### Omgevingsprogramma Wonen

Het Omgevingsprogramma Wonen geeft invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Wonen': We bouwen (ongeveer) 5.000 woningen tot 2040.

Voor de volgende ambities is dit omgevingsprogramma het 'primaire programma':

- We bouwen woningen naar behoefte.
- Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.

Daarnaast wordt bij de ontwikkeling en de realisatie van woningbouw invulling gegeven aan de volgende ambities:

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

### Omgevingsprogramma Werken

Het Omgevingsprogramma Werken geeft invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Werken': We breiden onze werklandschappen uit met 70-75 hectare voor lokale en regionale bedrijvigheid.

Voor de volgende ambitie is dit omgevingsprogramma het 'primaire programma':

- We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.

Hierbij wordt bij de ontwikkeling en de realisatie van nieuwe werklandschappen en bij ontwikkelingen op bestaande werklandschappen invulling gegeven aan de volgende ambities:

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
- Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

## **Omgevingsprogramma Mobiliteit**

Het omgevingsprogramma Mobiliteit geeft invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Mobiliteit': Een goede bereikbaarheid is belangrijk om wonen, werken, voorzieningen, recreatie en onderwijs toegankelijk te maken voor iedereen. Er is een mobiliteitstransitie nodig voor een duurzaam vervoersnetwerk waarbij verschillende vervoersmiddelen op elkaar aansluiten.

Voor de volgende ambities is dit omgevingsprogramma het 'primaire programma':

- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.

Daarnaast geeft het (mede) invulling aan de volgende ambities:

- De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.
- Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

## **Omgevingsprogramma Landschap, Water en Groen**

Het omgevingsprogramma Landschap, water en groen geeft invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Landschap, water en groen': De komende jaren werken we aan een buitengebied waarin natuur, de agrarische activiteiten en recreatie met elkaar in balans zijn.

Voor de volgende ambities is dit omgevingsprogramma het 'primaire programma':

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.
- De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.

Daarnaast geeft het (mede) invulling aan de volgende ambities:

- We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

## Omgevingsprogramma Energie

Het omgevingsprogramma Energie geeft invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Energie': Het landelijk doel is om in 2050 energieneutraal te zijn. We bieden daarom ruimte aan het opwekken van duurzame energie en behalen daarmee ons RES-bod (Regionale Energie Strategie) van minimaal 0,072 TWh in 2030. Ook zetten we in op het aardgas-vrij maken van alle bestaande gebouwen, energiebesparing en energieneutraal bouwen in de toekomst.

Voor de volgende ambities is dit omgevingsprogramma het 'primaire programma':

- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

Daarmee geeft dit programma (mede) invulling aan de volgende ambities:

- We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.
- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
- We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.

We gaan uit van de volgende omgevingsprogramma's:

- Wonen
- Werken
- Mobiliteit
- Landschap, water en groen
- Energie

## 5 Thema, gebieds- en andere programma's

---

Naast de omgevingsprogramma's lopen er ook andere programma's, zoals gebiedsprogramma's ten behoeve van gebiedsontwikkelingen en thematische programma's.

### Gebiedsprogramma's

Dit type programma richt zich op een specifiek gebied. Het lopende uitvoeringsprogramma Binnenstadvisie Leerdam kan gezien worden als een gebiedsprogramma. Datzelfde geldt voor de nog op te stellen uitvoeringsprogramma's voor de dorps(woon)visies en de gebiedsvisies. Hoe we hier invulling aan gaan geven zal nog nader uitgewerkt moeten worden.

Een gebiedsprogramma kan ook nodig zijn om als grondslag te dienen voor de inzet van de vestiging van een voorkeursrecht. Een voorbeeld is het gebiedsprogramma Lexmond West. Het resultaat van een dergelijk programma is een gebiedsplan. In een aantal gevallen zal dit type programma ingezet worden om invulling te geven aan gebiedsontwikkelingen die voortkomen uit de dorps(woon)visies en gebiedsvisies.

Bij de genoemde gebiedsprogramma's is sprake van een vrijwillig programma in de zin van de Omgevingswet want het gaat om 'een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving'. De gebiedsprogramma's worden uitgevoerd als uitwerking van het omgevingsprogramma Wonen en daarmee tevens als uitvoering van de omgevingsvisie.

### Thematisch programma Duurzaamheid

Het lopende programma Duurzaamheid is een thematisch programma. Dit programma richt zich op 3 pijlers:

- Energie en verantwoord;
- Klimaat robuust en biodivers;
- Circulair en schoon.

Het geeft invulling aan onze leidraad/ ons kompas: een duurzame leefomgeving. Het aspect klimaatverandering (overstromingsrisico's), onderdeel van de leidraad veiligheid, valt ook onder dit programma. De verschillende projecten die binnen dit programma uitgevoerd worden, zijn grotendeels verweven met de opgaven en ambities uit de omgevingsvisie en zullen daarmee invulling geven aan de verschillende omgevingsprogramma's. Zo zal de pijler energie en verantwoord een belangrijk onderdeel zijn van het omgevingsprogramma's Energie en Mobiliteit, de pijler klimaat robuust en biodivers van het omgevingsprogramma Landschap, water en groen en de pijler circulair en schoon van het omgevingsprogramma's Wonen en Werken. De reikwijdte van het programma beperkt zich niet tot de omgevingsvisie. Het richt zich in de breedte op alle gemeentelijke taken en opgaven, zowel binnen het fysiek als het sociaal domein en ook op de eigen organisatie.

Er is sprake van een vrijwillig programma in de zin van de Omgevingswet want het gaat om 'een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving'.

## **Programma Sociaal Maatschappelijke Agenda**

De Sociaal Maatschappelijke Agenda vormt het kader voor de uitvoering van het beleid binnen het sociaal domein. Het Programmaplan Transformatie sociaal domein 'gezamenlijk aan de slag met de opgaven van de SMA' is in augustus 2023 vastgesteld door het college. Dit programma bevat een aantal onderwerpen die relevant zijn voor de leidraad een gezonde en veilige leefomgeving (zie ook bijlage 5).

In de SMA zijn een viertal opgaven met doelen geformuleerd:

- I. Meedoen
- II. Vitaliteit
- III. Voor jezelf zorgen
- IV. Leven Lang ontwikkelen

Deze doelen en opgaven zijn uitgewerkt tot een aantal deelprogramma's/programmaliijnen waarvan de volgende direct of indirect aansluiten bij de leidraad en de ambities uit de omgevingsvisie:

- Opgroeien in Vijfheerenlanden;
- Gezondheid;
- Sterke sociale basis.

Dit programma Transformatie sociaal domein is geen programma in de zin van de Omgevingswet, maar bevat wel de handvatten om invulling te geven aan (een deel) van de leidraad en de ambities rond het thema gezondheid in de omgevingsvisie. Intensieve samenwerking en afstemming met de programmaliijnen vanuit het Sociaal Domein binnen de omgevingsprogramma's is daarom noodzakelijk. Deze samenwerking wordt binnen de verschillende omgevingsprogramma's op de relevante onderwerpen uitgewerkt.

## **Programma Openbare Ruimte**

De afdeling Beheer Openbare Ruimte heeft het programma Openbare Ruimte opgesteld. Dit programma geeft duidelijkheid over wat de gemeente bedoelt met 'de openbare ruimte'. Het geeft ook inzicht in welke keuzes de gemeente maakt rond het beheer hiervan. Het vormt de leidraad voor het beheer van de buitenruimte in Vijfheerenlanden.

Dit programma heeft veel raakvlakken met de ambities uit de omgevingsvisie. Dit komt tot uitdrukking in een aantal uitgangspunten die in het programma zijn beschreven waaronder:

- Het voortbouwen op de historische basis van Vijfheerenlanden.
- Rekening houden met de diversiteit in het landschap bij het behoud van biodiversiteit en ecologisch evenwicht en bij het reguleren van waterstromen.
- Rekening houden met de eigenschappen van de verschillende bodemtypen en hun relatie tot huidige en toekomstige vormen van landgebruik (waaronder woningbouw).

- Noodzaak voor verstandig en goed doordacht waterbeheer om overstromingsrisico's te minimaliseren, droogteschade te beperken en de waterkwaliteit te beschermen.
- Aandacht voor een aantrekkelijk buitenruimte met aandacht voor duurzaamheid, gezondheid en leefbaarheid.
- Zorgvuldig omgaan met de goederen en materialen die wij in beheer hebben door (waar mogelijk) een duurzame, circulaire materiaalkeuze.

Samenwerking en afstemming met de omgevingsprogramma's wordt binnen de verschillende omgevingsprogramma's op de relevante onderwerpen uitgewerkt. Ook vanuit het programma Openbare Ruimte zal waar nodig aansluiting gezocht worden met de omgevingsprogramma's.

Naast de omgevingsprogramma's kunnen ook andere programma's wenselijk zijn, zoals gebiedsprogramma's ten behoeve van gebiedsontwikkelingen en thematische programma's.

Een gebiedsprogramma kan nodig zijn om als grondslag te dienen voor de inzet van de vestiging van een voorkeursrecht en kan ook ingezet worden voor ontwikkelingen die voortkomen uit de dorps(woon)- en gebiedsvisies.

De programma's Duurzaamheid en Sociaal Maatschappelijke agenda bevatten onderwerpen die relevant zijn voor de leidraad een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving. Het programma Openbare ruimte geeft invulling aan het beheer van de openbare ruimte, waarin vele raakvlakken zitten met de ambities uit de omgevingsvisie.

## 6 Doorwerking in het Omgevingsplan

---

In het Omgevingsplan staat precies wat wel en niet mag op een locatie, het bevat alle gemeentelijke regels voor de fysieke leefomgeving die bindend zijn voor initiatiefnemers en gebruikers. Het lijkt daarmee op het bestemmingsplan zoals dat eerder bestond. Het omgevingsplan is dus het juridisch toetsingskader. Ook de doelen en ambities uit de omgevingsvisie worden (voor zover relevant) vertaald naar regels in het Omgevingsplan. Dit krijgt onder andere vorm door het beleid uit de programma's rechtstreeks te vertalen naar regels voor het Omgevingsplan (beleidsdoorwerking). In het Omgevingsplan moet daarom duidelijk een link worden gelegd met de omgevingsvisie.

Op deze manier borgen we dat in een programma beleidsmatig vastgelegde en gewenste kwaliteit van de fysieke leefomgeving wordt beschermd of bereikt. Op basis van het programma kunnen we in het Omgevingsplan:

- functies aan locaties toedelen;
- (algemene) regels voor activiteiten opstellen;
- omgevingswaarden of andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving opnemen;
- een beoordelingskader maken voor initiatieven in de uitvoeringsfase.

Bij het opstellen van een omgevingsplan of het wijzigen van een omgevingsplan zal dus ook rekening gehouden moet worden met een vastgesteld omgevingsprogramma.

De bestaande bestemmingsplannen zijn, sinds de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024, van rechtswege het tijdelijke gemeentelijk Omgevingsplan. De gemeente heeft tot 2031 om dit tijdelijke omgevingsplan te herzien. Dit doen we via het project Planomzetting. In principe is dit een beleidsarme omzetting van bestaande regels naar de nieuwe systematiek van de Omgevingswet.

Nieuwe regels die bij de uitvoering van de omgevingsvisie (via programma's of via nieuw beleid) opgesteld worden zullen via een ander (parallel) proces opgenomen moeten worden in (het tijdelijk of inmiddels definitieve deel van) het Omgevingsplan. Hoe we dit kunnen vormgeven zal onderzocht en uitgewerkt moeten worden. Hier zal het project 'Implementatie nieuw beleid in omgevingsplan' opgestart worden.

Het beleid uit het programma kan rechtstreeks vertaald worden in de regels van het omgevingsplan. Dit zal parallel aan het project planomzetting vorm moeten krijgen. Hoe we dit organiseren wordt uitgewerkt in het project 'Implementatie nieuw beleid in omgevingsplan'.

## 7 Monitoring, evaluatie en actualisatie

---

Bestuurlijk zullen de wethouders, college en raad jaarlijks op de hoogte worden gehouden van de voortgang van de omgevingsprogramma's en de uitvoering van de omgevingsvisie als geheel. We doen dit door de voortgang te monitoren.

De insteek van de Omgevingswet is dat beleidsstukken steeds actueel zijn en worden bijgesteld. Ook de omgevingsvisie moet 'bij de tijd' zijn. Door tussentijds te monitoren, weten we waar we staan met de uitvoering. Door te evalueren kunnen we gemaakte keuzes bijstellen. In de basis wijzigt de omgevingsvisie niet gedurende de looptijd tot 2040. Wel is het van belang om periodiek te bepalen of we nog op de goede koers zitten.

Het monitoren van de voortgang doen we aan de hand van de door ons gestelde doelen en de geformuleerde ambities hierbij. Hierbij kunnen we een onderscheid maken tussen de voortgang op proces en de voortgang in het behalen van doelen en ambities.

### Monitoring proces en financiën

De gemeente heeft een eigen planning en control cyclus van de jaarstukken, bestuurs-rapportages, kadernota en begroting, de P&C-cyclus (planning en control cyclus). Dit is een zich voortdurend herhalend proces, zie onderstaande figuur 4.



*Figuur 4: P&C cyclus Vijfheerenlanden (bron: Programmaboek planning en control-cyclus 2024)*

Voor de monitoring van het proces en de financiën maken we gebruik van de bestaande P&C cyclus, waarmee de gemeenteraad periodiek wordt geïnformeerd over behaalde resultaten en voortgang. Hoe staat het met de programma's, ontwikkeling van beleid en projecten? Loopt dit volgens planning en is er voldoende budget? De trekker van het omgevingsprogramma of projectleider is verantwoordelijk voor deze monitoring. Dit wordt periodiek, via de P&C cyclus bijgehouden in het zaaksysteem. Met de afdeling Control zal bekeken worden op welke wijze het lopende proces ingezet kan worden voor het specifiek monitoren van de voortgang van de uitvoering van de omgevingsvisie.

Op basis van deze resultaten wordt de uitvoering van de omgevingsvisie als geheel gemonitord. We rapporteren zo ieder jaar over de voortgang van de uitvoering aan de gemeenteraad.

Vanuit de programma's wordt zo nodig input geleverd aan de kadernota ten behoeve van benodigde middelen, zodat deze opgenomen kunnen worden in de nieuwe begroting.

## Monitoring inhoud

De voortgang in het behalen van doelen en ambities maken we voor zover mogelijk, inzichtelijk via kaarten en cijfers (indien mogelijk in grafieken). Hierbij is de gemeente-atlas, opgesteld als onderdeel van de omgevingsvisie, de referentie. Ook zal de plan-OER (Omgevings-Effectrapportage) gebruikt worden voor deze monitoring. Daarnaast zal bekeken worden of er elders (openbare) data beschikbaar is die voor dit doel gebruikt kan worden. Uitgangspunt is dat we geen of zo min mogelijk data specifiek voor dit doel gaan genereren via onderzoek. In 2025 gaan we dit vormgeven en het proces inrichten.

## Evaluatie en actualisatie

De resultaten van de jaarlijks uitgevoerde monitoring leveren input voor evaluatie van de omgevingsvisie. Op welke onderdelen is aanpassing nodig vanuit voortschrijdend inzicht, wet- en regelgeving etc. De evaluatie vormt input voor actualisatie van de omgevingsvisie als geheel.

Het is echter, gezien het te doorlopen bestuurlijk proces, onmogelijk om de omgevingsvisie bij elke verandering aan te passen. Daarom volgen we hierbij de vierjarige college en raadsyclus. Het nieuwe coalitieakkoord vormt daarbij, naast de evaluatie, belangrijke input. Iedere keer als er een nieuw gemeentebestuur komt, normaal gesproken eens in de vier jaar, worden de doelen inhoudelijk gecheckt. Onze doelen zijn immers een belangrijk deel van de visie. We herijken de ambities/keuzes die eraan zijn gekoppeld. Zo nodig passen we dan de doelen en acties aan. Bij het actualiseren van omgevingsvisie zal een participatietraject doorlopen worden.

Daarnaast actualiseren we de omgevingsvisie zo, dat de status van het behalen van de doelen klopt met de werkelijkheid van dat moment. Hierbij zal aandacht zijn voor de voortgang die geboekt is in de voorgaande periode: welk deel van onze doelen is inmiddels gerealiseerd en wat moet nog?

Vanuit de programma's wordt zo nodig input geleverd aan de kadernota ten behoeve van benodigde middelen, zodat deze opgenomen kunnen worden in de nieuwe begroting.

Voor de monitoring maken we gebruik van de bestaande planning en control cyclus. We rapporteren jaarlijks over de voortgang van de uitvoering aan de gemeenteraad. We doen dit op proces, financiën en inhoud.

De actualisatie van de omgevingsvisie koppelen we aan de 4-jarige cyclus van de gemeenteraadsverkiezingen.

## 8 Vertaling ambities naar initiatieven

---

In de Omgevingsvisie wordt een gezond, duurzaam en veilig Vijfheerenlanden benoemd als kompas/leidraad bij het behalen van onze doelen. De visie bevat ambities om dit te bereiken. Na de vertaling hiervan in regels (via omgevingsprogramma's en beleid), vormt het Omgevingsplan het juridisch kader voor ruimtelijke initiatieven.

Het is voor de toetsing en de uitvoering van initiatieven van belang om hier verder handen en voeten aan te geven. Hoe vertaalt alles zich naar randvoorwaarden en kaders bij concrete initiatieven? Waar toetsen we aan? Waar moet een plan aan voldoen? Binnen welke kaders kunnen keuzes gemaakt worden? Welke ambitie krijgt wanneer voorrang boven andere ambities?

Belangrijke vragen hierbij zijn: Hoe/waar bieden we ruimte aan initiatiefnemers? Hoe geven we invulling aan de gedachte van de Omgevingswet om te toetsen vanuit maatschappelijke wensen en eisen: hoe kunnen we een gewenst initiatief mogelijk maken? Hoe zetten we het doel van een plan centraal en niet de vraag of het mag.

Kortom, er is behoefte aan een meetlat, een handvat voor initiatiefnemers en tegelijk een toetsingskader voor de ambtelijke organisatie en een instrument dat ingezet kan worden bij participatie. Het is dus meer dan een set van normen (al dan niet met een bandbreedte). Met het te ontwikkelen instrument:

- Weet de initiatiefnemer waar een plan (minimaal) aan moet voldoen;
- Kan een initiatief eenvoudig getoetst kan worden aan onze ambities en de daaruit voortkomende 'normen';
- Kunnen verschillende inrichtingsvarianten naast elkaar bekeken worden zodat op basis van gevolgen voor de leefomgeving een voorkeursvariant zichtbaar wordt;
- Kunnen een plan en de gevolgen ervan voor de omgeving inzichtelijk gemaakt worden t.b.v. interne- en externe participatie.

Er zijn inmiddels diverse voorbeelden van een dergelijk instrument, waaronder het puntensysteem van de gemeente Veenendaal<sup>2</sup> en de Gezonde Gebieds-Ontwikkeling (GGO) Digital Twin van de provincie Utrecht<sup>3</sup>. Een ander instrument is de Bar-code van de gemeente Utrecht<sup>4</sup>. Dit is een methodiek om de kwantitatieve ruimtevrage in Utrecht in beeld te brengen. De barcode maakt slim gebruik van de beschikbare ruimte door functies te combineren en ruimte multifunctioneel te gebruiken. Binnen de U10 wordt bekeken of en hoe we dit instrument regionaal kunnen inzetten. Door elkaars sterke

---

<sup>2</sup> Puntensysteem Omgevingsvisie Veenendaal (1e wijziging: oktober 2022, Definitieve versie: januari 2022, Team Ruimtelijke Ordening en Bouwen), [Puntensysteem Omgevingsvisie Veenendaal | Gemeente Veenendaal](#)

<sup>3</sup> Handboek GGO Digital Twin Provincie Utrecht, Inzet 'Template Gezonde Gebiedsontwikkeling' bij ruimtelijke plannen, [Handboek GGO Digital Twin Provincie Utrecht - Handboek GGO Digital Twin Provincie Utrecht \(provincie-utrecht.nl\)](#)

<sup>4</sup> Utrecht dichtbij: de tien-minutenstad, Ruimtelijke Strategie Utrecht 2040, [www.utrecht.nl/rsu2040](http://www.utrecht.nl/rsu2040) (Gemeente Utrecht, juli 2021)

kanten te benutten kan een ruimtevraag soms op één plek beter tot zijn recht komen dan ergens anders.

Er wordt in 2025 een project opgestart om te onderzoeken wat voor toetsingskader voor onze gemeente gewenst is. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar reeds ontwikkelde instrumenten.

Voor het vertalen van ambities naar concrete initiatieven wordt een instrument ontwikkeld. Belangrijke vragen hierbij zijn: hoe kunnen we een gewenst initiatief mogelijk maken? Hoe zetten we het doel van een plan centraal en niet de vraag of het mag.

## 9 Organisatie

---

In voorgaande hoofdstukken is uiteen gezet hoe we inhoudelijk uitvoering gaan geven aan de omgevingsvisie. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat dit betekent voor de organisatie en hoe dit samenhangt met het lopende traject van organisatieontwikkeling 'Samen verder bouwen'. Ook wordt ingegaan op de wijze van financiering.

Bij het opzetten van een omgevingsprogramma zijn, naast de inhoud, een aantal onderdelen steeds van belang:

- Hoe past de voorgestelde aanpak binnen de structuur van de organisatie?
- Hoe organiseren we verantwoordelijkheden ten aanzien van uitvoering van deelprojecten, op te stellen beleid etc.? Hoe regelen we intern opdrachtgever/opdrachtnemerschap?
- Hoe borgen we een integrale uitvoering van de omgevingsprogramma's?
- Hoe organiseren we de interne participatie? Hoe zorgen we voor voldoende interne betrokkenheid en draagvlak.
- Hoe organiseren we de externe participatie? Hoe zorgen we voor voldoende externe betrokkenheid en draagvlak.
- Hoe toetsen we dat beleid ook uitvoerbaar is?
- Hoe zorgen we dat er voldoende budget is voor het opzetten en uitvoeren van een omgevingsprogramma?

### Samen verder bouwen

In dit plan van aanpak worden een aantal concrete programma's en projecten benoemd. Deze voorgestelde aanpak heeft (mogelijk) consequenties voor de organisatiestructuur van het fysiek domein en voor de manier waarop we werken. Vragen die hierbij van belang zijn:

- Is aanpassing van de huidige structuur hiervoor nodig of gewenst?
- Of en hoe past de voorgestelde aanpak in de huidige structuur van de organisatie?
- Hoe beleggen we de uitvoering van de omgevingsvisie binnen de verschillende afdelingen en teams en hoe houden we hier grip op?
- Binnen welk(e) team(s) beleggen we de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de omgevingsprogramma's?
- En binnen welke functie past de rol van trekker van een omgevingsprogramma of is dit een nieuwe functie?
- Wie zorgt ervoor dat de er voldoende capaciteit beschikbaar is voor het uitvoeren van de programma's?
- Wie prioriteert de verschillende onderdelen en projecten?

Dit vraagstuk gaat verder dan het plan van aanpak omgevingsvisie. De organisatiestructuur die de voorgestelde aanpak ondersteunt en andere vraagstukken zullen (deels) binnen het lopende traject van organisatieontwikkeling 'Samen verder bouwen' vorm moeten krijgen.

Een aantal vraagstukken die genoemd worden in de notitie 'Samen verder bouwen' sluit hierop aan. In hoofdstuk 5 'Uitkomsten reflectie van directie en management' staat onder andere:

- Er is meer sturing en coördinatie nodig om tot een gedeelde gezamenlijke opdracht en resultaten te komen.
- In onze organisatie is meer integraliteit nodig om tot de resultaten te komen die van ons gevraagd worden.
- We willen zelfbewust werken aan de opgaven van morgen en overmorgen, in een organisatie waar in de richting duidelijk is, waar mensen zich thuis voelen, waar duidelijkheid ervaren wordt, waar draagkracht en draaglast in balans zijn, waar mensen elkaar aanspreken en waar ruimte is voor groei.
- De manier waarop we ons organiseren is een middel om onze taken zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren. Daarmee is het ondersteunend aan de koers en bestuurlijke ambities en moet het ruimte geven aan ambtelijk vakmanschap.

Het sluit tevens aan bij een aantal onderwerpen dat genoemd wordt in hoofdstuk 7  
Ontwikkelplan:

- Ons doel is en blijft een moderne, resultaatgerichte gemeente die uitgaat van de kracht van de samenleving, opgavegericht werkt, wijk- en dorpsgericht is, en nieuwe bestuurskracht benut.
- Meer richting en sturing en herladen en verduidelijken van het begrip zelforganisatie. Bij de doorontwikkeling van zelforganisatie richten we ons als eerste op de door de medewerkers aangedragen prioriteiten: We kiezen voor maatwerk in de mate van sturing die past bij een team of bij een opgave. Een team krijgt die mate van coördinatie en sturing die nodig is, bijvoorbeeld in de vorm van een coördinator, of een senior beleidsmedewerker met coördinerende taken.
- We versterken strategische sturing en leiderschap in onze organisatie.
- We zetten in op betere integrale samenwerking. Rollen, verantwoordelijkheden en posities worden helder geformuleerd en besproken.
- We zorgen voor een acceptabele werkdruk. Door heldere richting, sturing en focus, en door medewerkers beter toe te rusten voor hun opgaven werken we aan eigenaarschap en persoonlijk leiderschap. Hierdoor brengen we de ervaren werkdruk omlaag.
- Ook gaan we onderzoeken hoe we bedrijfsvoeringsfuncties kunnen versterken, systemen kunnen optimaliseren en processen slimmer kunnen uitvoeren. En hoe dat kan bijdragen aan effectiever kunnen werken door vakteams, zodat zij de focus op hun vak kunnen verstevigen.
- We ontwikkelen het opdrachtgever/opdrachtnemerschap zodat voor alle partijen direct de omvang en het eigenaarschap van de opdracht duidelijk is. We werken hiervoor een methodiek uit en ondersteunen die via opleidingen en coaching.
- We stellen onze prioriteiten beter door bewust te zijn van de waarde van projecten en taken.

Het is van belang de voorgestelde aanpak voor het geven van uitvoering aan de omgevingsvisie input te laten zijn bij het geven van invulling aan deze punten en vice versa, de resultaten van het ontwikkeltraject te gebruiken bij geven van uitvoering aan het plan van aanpak omgevingsvisie.

## **Programmastructuur**

Er is een 'regisseur' omgevingsvisie die het gehele traject van uitvoering omgevingsvisie aanstuurt en bewaakt. Dit is tevens de 'spin in het web' binnen de organisatie (met het

zwaartepunt het fysiek domein) om te faciliteren en bewaken dat de omgevingsvisie tot uitvoering komt. Deze regisseur zal nauw samenwerken met de trekkers van de verschillende omgevingsprogramma's en zal nauw betrokken zijn bij het vormgeven/faciliteren van het integrale aspect binnen en tussen de programma's en met de teams in de uitvoering. Binnen deze rol ligt ook de verantwoordelijkheid voor het monitoren van de voortgang en het uitvoeren van de actualisatie van de omgevingsvisie.

De vijf omgevingsprogramma's geven invulling aan de opgaven waar we tot 2040 als gemeente, vanuit de fysieke omgeving, voor staan. De trekkers van de programma's zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de omgevingsprogramma's en de uitvoering ervan. Gezien de verwevenheid tussen de programma's is het van belang dat zij samen optrekken bij het opstellen van de programmaplannen. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van onderwerpen die in het programmaplan aan de orde (kunnen) komen.

Zoals eerder al beschreven is en uitgewerkt is in bijlage 5, begint geen enkel programma vanuit niets. Binnen alle genoemde omgevingsprogramma's wordt al volop gewerkt aan de uitvoering. Doel van de programmaplannen is dan ook om onderlinge verbanden te leggen, hierin structuur aan te brengen en duidelijk te maken hoe de verschillende projecten leiden tot de realisatie van de opgaven langs de leidraad van een vitale samenleving. Tevens wordt in de programmaplannen beschreven via welke projecten invulling gegeven wordt aan de betrokken ambities. De opgave wordt SMART gemaakt. Hierbij is ook aandacht voor wat je per jaar wilt bereiken, zodat je meer zicht hebt op de benodigde capaciteit en kunt monitoren op behaalde doelen.

Tussen de omgevingsprogramma's zijn raakvlakken. Daarnaast zijn er belangrijke raakvlakken met de themaprogramma's Duurzaamheid en Sociaal Maatschappelijke Agenda (zie hoofdstuk 5). Om te zorgen dat we alert blijven op deze verbindingen, om de voortgang te bewaken, maar ook van elkaar te leren, is er van belang dat de trekkers van de programma's structureel met elkaar overleggen.

Binnen de omgevingsprogramma's zelf zijn er ook overlegvormen om te zorgen voor de verbinding met de verschillende beleidsterreinen die invulling geven aan de opgaven.

Primair is de trekker van het omgevingsprogramma de opdrachtgever voor deelprojecten. Hij/zij zorgt ook voor het aanvragen van de benodigde budgetten voor de uitvoering van het programma via de kadernota en de begroting (zie ook het hoofdstuk Monitoring, evaluatie en actualisatie).

## **Samenwerken aan samenwerken**

Daarnaast is van belang hoe we de inhoudelijke uitvoering borgen. Hoe organiseren we verantwoordelijkheden ten aanzien van uitvoering van deelprojecten, op te stellen beleid etc.? Hoe regelen we intern opdrachtgeverschap/opdrachtnemersrol? Dit sluit ook aan bij een traject dat momenteel loopt binnen het Fysiek Domein: 'Samenwerken aan samenwerken' evenals het bewaken van integraliteit. De resultaten hiervan zullen we ook binnen de omgevingsprogramma's toepassen.

Geen van de omgevingsprogramma's zal zich beperken tot de werkzaamheden van één (sub)team. Ook overlappen de programma's elkaar op onderdelen. Ze zijn weliswaar gekoppeld aan één opgave, samen geven ze invulling aan het geheel van ambities. De

leidraad gezond, veilig en duurzaam loopt als een rode draad door alle opgaven en ambities. Dat geldt eveneens voor de 11 ambities die alle binnen de programma's vorm krijgen. Diverse ambities worden in meerdere programma's uitgewerkt. Echter, elke ambitie wordt primair aan één omgevingsprogramma gekoppeld. In bijlage 4 wordt dit weergegeven.

Integraal werken is dus een essentieel onderdeel bij het geven van uitvoering aan de programma's. Dat maakt het uitvoeren van verschillende omgevingsprogramma's naast elkaar complex, maar ook leuk. Het leveren van inhoud aan zowel het opzetten als het uitvoeren van de programma's zal vanuit diverse werkvelden en (sub)teams moeten gebeuren. De integraliteit bewaken en inzetten is een verantwoordelijkheid van alle betrokkenen. De trekker van het omgevingsprogramma kan dat niet allemaal alleen overzien. Wel heeft hij/zij hier een primaire verantwoordelijkheid.

Aspecten die het integraal werken bevorderen zijn:

- Het hebben van overzicht van alle lopende projecten binnen de verschillende programma's en de betrokkenheid tussen de programma's en projecten.
- Ook de betrokkenheid en inzet van medewerkers hierbij is van belang. Niet alleen voor de aansturing, ook voor de betrokken collega's zelf.
- Elkaar kennen is hierbij van groot belang. Weet wie je moet betrekken en waar je zelf nodig bent.
- Gebiedsgericht werken kan helpen om structuur te geven en werkzaamheden te prioriteren. Daarom is het van belang om bijvoorbeeld de gebieds- en de dorps(woon)visies uit te voeren via gebiedsprogramma's.
- Eerder genoemde periodieke overleggen tussen de trekkers van de omgevingsprogramma's en binnen de programma's is eveneens van belang om de integraliteit te waarborgen. Het is van belang om meer ketengericht te werken, niet alleen integraal op inhoud maar ook integraal van strategie tot uitvoering.

Integraal werken is binnen de organisatie een belangrijk onderwerp binnen het traject 'Samen verder bouwen' en in het project 'Samen werken aan samenwerken'. Beide trajecten zullen input leveren aan bovenstaande aandachtspunten en aan de wijze waarop we de integraliteit binnen en tussen de omgevingsprogramma's gaan vormgeven en borgen. In de volgende paragraaf wordt ook ingegaan op integraal werken, onder andere om te borgen dat beleid ook uitvoerbaar is.

## **Uitvoerbaarheid van beleid**

Het is van belang om meer ketengericht te werken, van strategie tot uitvoering. Tussenstap van visie naar uitvoering is in veel gevallen beleid, dit moet ook uitvoerbaar zijn. We moeten dus meer integraal kijken naar de 'Wat' en de 'Hoe' vraag.

Deels betekent dit een vertaling van beleid naar regels in het omgevingsplan. Aan de voorkant moeten we borgen dat de uitvoering (planologen, vergunningverleners en toezichthouders) betrokken wordt bij de beleidsontwikkeling. Hiervoor zal een structuur ontwikkeld moeten worden omdat we dit nu nog niet (standaard) doen. Dit kan bijvoorbeeld door een Wat-tafel voor nieuw beleid en een Hoe-tafel voor de uitvoering in te richten.

Bij de Wat-tafel worden beleids- en visiestukken in verschillende fases besproken met afgevaardigde van de diverse programma's. Zo kan bijvoorbeeld een idee of opdracht als 'maak een visie over (deel)onderwerp A' al besproken worden en krijgt de steller direct relevante input mee. De collega's aan de Wat-tafel kunnen adviseren over de wenselijkheid of vorm van een visie of beleid, in relatie de andere programma's. Tijdens het ontstaan van een visie of beleidsstuk komt dit met regelmaat terug op de Wat-tafel. Zo blijft iedereen op de hoogte van de inhoud van een stuk en kan zo nodig bijgestuurd worden. Ook kan besproken worden of afstemming en betrokkenheid van de Wethouder en/of uitvoerende teams nodig is. Zo wordt op beleidsniveau integraliteit geborgd, worden tegengestelde belangen al vroeg gesignaleerd en afgewogen en komen we achteraf niet meer voor verrassingen te staan.

Een Hoe-tafel gaat over de uitvoering van gestelde visies en beleid. Ook hier worden bijvoorbeeld uitvoeringsprogramma's, projecten, etc. in diverse fases besproken. Wanneer 'project A op locatie X' de beste optie lijkt vanuit een programma dan wordt dat hier afgestemd. Ook gecombineerde participatie kan zo worden opgestart, omdat we van elkaar weten waar we mee bezig zijn en op welke plekken. Tevens is dit een goede kans om werk te combineren. Zo kunnen programma's en opgaves ook gekoppeld worden aan de vervangingsopgaven, omdat we samen vooruit kijken al vanaf de eerste fase van een uitvoeringsprogramma/-project.

Sommige gemeenten zijn hier al mee bezig, zoals de gemeente Amersfoort. Zij werken met een 'Omgevingstafel', een Wat- tafel, een soort intaketafel voor nieuw beleid. Hieraan nemen afdeling Projecten (gericht op niet te veel stapeling van beleidsambities) en de afdeling VTH (beleid moet ook moet ook gehandhaafd kunnen worden) deel. Daarnaast kan gedacht worden aan deelname door de teams beheer en onderhoud.

We gaan in 2025 bekijken of de Wat- en de Hoe-tafel ook binnen onze gemeente opgezet kunnen worden.

## **Participatie**

Het betrekken van inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen is verplicht bij de voorbereiding van alle programma's. Dat is vastgelegd in artikel 10.8 van het Omgevingsbesluit. Dit bepaalt dat het bestuursorgaan bij de vaststelling van het programma aangeeft hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken. Ook geeft het aan wat de resultaten van het participatieproces zijn. Het Omgevingsbesluit geeft aan dat het bestuursorgaan dat het programma vaststelt, zelf bepaalt hoe het invulling geeft aan de participatieverplichting. Bij de uitvoering zal betrokkenheid van externen bij diverse programma's aan de orde zijn. Daarom is het van belang om bij alle omgevingsprogramma's na te denken over de participatie. De Inspraak- en participatieverordening gemeente Vijfheerenlanden 2020 is hiervoor het kader. In het Participatiebeleid staat hoe de initiatiefnemer (de gemeente, een andere organisatie of een ontwikkelaar) de omgeving hierin betreft. In de bijbehorende werkwijzers staan hiervoor handvatten per situatie beschreven. Iedereen moet kunnen meedoen, participatie is altijd maatwerk en de rolverdeling tussen raad, college en initiatiefnemer zijn hierin de belangrijkste uitgangspunten.

## Borgen benodigde financiën

Er moet voldoende budget en capaciteit zijn om programma's op te zetten, te realiseren en uiteindelijk het beleid uit te voeren. Hiervoor gebruiken we de gemeentelijke P&C-cyclus. Vanuit de programma's en projecten wordt zo nodig input geleverd aan de kadernota ten behoeve van benodigde middelen, zodat deze opgenomen kunnen worden in de nieuwe begroting.

De programmabegroting van Vijfheerenlanden is opgebouwd uit programma's en paragrafen. In de programma's staan de beleidsdoelen en concrete acties voor het komende begrotingsjaar. Daarbij is ieder programma voorzien van een overzicht van de daarmee gepaard gaande lasten en baten. De paragrafen gaan dieper in op specifieke onderwerpen die raakvlakken hebben met alle programma's.

De programma indeling is voor de begroting 2024-2027 door de raad als volgt vastgesteld:

- A. Bestuur, dienstverlening en organisatie
- B. Beheer en gebruik openbare ruimte
- C. Sociaal domein
- D. Ruimtelijke ontwikkeling
- E. Ontplooiing
- F. Financieel gezond

De omgevingsprogramma's vallen in de programmabegroting van Vijfheerenlanden onder alle programma's. In bijlage 6 wordt een overzicht gegeven van concrete ambities en resultaten die een directe relatie hebben met de omgevingsvisie.

Daarnaast is budget beschikbaar binnen het traject implementatie Omgevingswet voor zaken die samenhangen met de regie op de uitvoering van de omgevingsvisie, zoals monitoring en actualisatie van de visie.

Er is een 'regisseur' omgevingsvisie die het gehele traject van uitvoering omgevingsvisie aanstuurt en bewaakt. De trekkers van de programma's zijn verantwoordelijk voor het opstellen van de omgevingsprogramma's en de uitvoering ervan. De organisatiestructuur die de voorgestelde aanpak ondersteunt en andere vraagstukken zullen (deels) binnen het lopende traject van organisatieontwikkeling 'Samen verder bouwen' vorm moeten krijgen.

Een traject dat momenteel loopt binnen het Fysiek Domein: 'Samenwerken aan samenwerken' gaat over intern opdrachtgeverschap en integraal werken. De resultaten hiervan zullen we daarom binnen de omgevingsprogramma's toepassen.

Het is van belang om meer ketengericht te werken, van strategie tot uitvoering. We kunnen dit vormgeven via de Wat- en de Hoe-tafel. Bij de Wat-tafel worden beleids- en visiestukken in verschillende fases besproken met afgevaardigde van de diverse programma's. Een Hoe-tafel gaat over de uitvoering van gestelde visies en beleid.

Bij de uitvoering zal betrokkenheid van externen bij diverse programma's aan de orde zijn. De Inspraak- en participatieverordening gemeente Vijfheerenlanden 2020 is hiervoor het kader.

Er moet voldoende budget en capaciteit zijn om programma's op te zetten, te realiseren en uiteindelijk het beleid uit te voeren. Hiervoor gebruiken we de gemeentelijke P&C-cyclus. De omgevingsprogramma's vallen in de programmabegroting van Vijfheerenlanden onder alle programma's.

## **BIJLAGE 1: Doelen, kompas en ambities**

---

In 2040 is het goed leven in Vijfheerenlanden. Vijfheerenlanden wordt gekenmerkt door een groen hart met rust en ruimte. Een bijzonder landschap met hoge cultuurhistorische en natuurwaarden, ook op nationaal niveau. Hierin liggen kleine tot middelgrote woongemeenschappen (buurtschappen, bebouwingslinten, dorpen en historische steden) met benodigde voorzieningen, met een eigen identiteit die door de jaren heen levend is gehouden.

Dit toekomstbeeld betekent ook groei en daarmee een grote vraag naar ruimte voor wonen, werken en een aantal complexe maatschappelijke opgaven. Opgaven die voortkomen uit ontwikkelingen zoals klimaatverandering en de transitie van de landbouw.

### **Doelen**

De ontwikkelingen zijn vertaald in vijf doelen die wij als gemeente tot 2040 willen bereiken:

- We bouwen ongeveer 5.000 woningen tot 2040. Dit zal zowel via inbreiding (binnen de dorpen en steden) als uitbreiding (tegen de randen van de dorpen en steden) gebeuren.
- Landschap, water en groen: De komende jaren werken we aan een buitengebied waarin natuur, de agrarische activiteiten en recreatie met elkaar in balans zijn. Ons buitengebied wordt steeds meer aangepast aan de effecten op bodem, water en we zetten in op een toename van de biodiversiteit.
- Werken: We breiden onze werklandschappen uit met 70-75 ha voor lokale en regionale bedrijvigheid.
- Mobiliteit: Een goede bereikbaarheid is belangrijk om wonen, werken, voorzieningen, recreatie en onderwijs toegankelijk te maken voor iedereen. Er is een mobiliteitstransitie nodig voor een duurzaam vervoersnetwerk waarbij verschillende vervoersmiddelen op elkaar aansluiten.
- Energietransitie: Het landelijk doel is om in 2050 energieneutraal te zijn. We bieden daarom ruimte aan het opwekken van duurzame energie en behalen daarmee ons RES-bod (Regionale Energie Strategie) van minimaal 0,072 TWh in 2030. Ook zetten we in op het aardgas-vrij maken van alle bestaande gebouwen, energiebesparing en energieneutraal bouwen in de toekomst.

### **Kompas voor een vitale samenleving**

Bij het realiseren van onze doelen houden we het behoud van een vitale samenleving aan als leidraad, dit is als het ware ons kompas. Het geeft ons richting bij het bereiken van onze doelen. Alle ontwikkelingen in de ruimte worden hieraan getoetst en ze zijn de basis voor afwegingen die we maken. De kern hiervan is, dat we staan voor een leefbare gemeente, en een vitale samenleving. De basis hiervoor is een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving.

## Onze ambities

We willen onze doelen bereiken met ons kompas als leidraad. Om dit te realiseren hebben we de volgende ambities en keuzes beschreven:

1. We bouwen woningen naar behoefte.
2. We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
3. We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.
4. We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
5. We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.
6. De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.
7. Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
8. We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
9. We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
10. We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
11. We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

## **BIJLAGE 2: Programma's in de Omgevingswet**

---

De Omgevingswet geeft de gemeente de mogelijkheid om voor specifieke gebieden of specifieke onderwerpen een programma te maken. Denk bijvoorbeeld aan een programma wonen of een programma duurzaamheid. Het programma is de schakel tussen beleidsontwikkeling en uitvoering.

De omgevingsvisie heeft een behoorlijk hoog abstractieniveau. Voor de uitvoering van de doelen en ambities kan het programma een goede manier zijn om dit thema- of gebiedsgericht uit te werken. Een programma vormt daarmee een verlengstuk van de omgevingsvisie. Hierin maken we onze doelen en acties concreet. Er staat in hoe we dat doel willen bereiken, wanneer en waarmee dat gemeten wordt.

Het programma geeft sturing en structuur aan de uitvoering van de omgevingsvisie. Daarnaast bevordert het integraal werken doordat de opgaven en de thema's veel raakvlakken hebben en elkaar beïnvloeden.

Soms is een programma wettelijk verplicht, maar het kan ook vrijwillig. Er bestaan 5 soorten van programma's, deze worden hieronder toegelicht:

1. Het programma op basis van EU-verplichtingen. Voor de gemeente is hier géén sprake van;
2. Het programma t.b.v. verplichtte omgevingswaarde. Voor de gemeente is géén sprake van;
3. Het programma t.b.v. gemeentelijke omgevingswaarde. Deze zijn niet opgenomen in de omgevingsvisie, dus voor de gemeente is hier géén sprake van;
4. De programmatische aanpak. De gemeente kan hiervoor kiezen om ambities te verwezenlijken, om zo nieuwe activiteiten (weer) mogelijk te maken;
5. Het vrijwillig omgevingsprogramma. De gemeente kan hiervoor kiezen vanuit een wens tot beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering/sturing.

Uit bovenstaande volgt dat er voor de gemeente Vijfheerenlanden geen sprake is van verplichte programma's.

### **Ad 1 EU-verplichtingen**

Er is er een aantal verplichte programma's op basis van EU-verplichtingen, zoals het actieplan geluid voor gemeenten vanuit de Richtlijn omgevingslawaai (artikel 3.8 van de Omgevingswet). Deze geldt voor de agglomeratiegemeenten met minstens 100.000 inwoners, de gemeente Vijfheerenlanden valt hier niet onder. Voor de gemeente is dus geen sprake van een verplicht programma.

### **Ad 2 Verplichte omgevingswaarden**

In het Besluit Kwaliteit Leefomgeving (Bkl) zijn een aantal verplichte omgevingswaarden vastgelegd, die het Rijk heeft vastgesteld. Voor gemeenten gaat het om omgevingswaarden voor de luchtkwaliteit. Voor het toetsen en monitoren hiervan zijn aandachtsgebieden aangewezen, dit zijn locaties met hogere concentraties stikstofdioxide (NO<sub>2</sub>) of fijnstof (PM<sub>10</sub>). Vijfheerenlanden is niet opgenomen als aandachtsgebied.

Verplichte toetsing en monitoring van de omgevingswaarden voor luchtkwaliteit is dus niet aan de orde.

De Provincie heeft de mogelijkheid om in de Provinciale omgevingsvisie (de POVI) en de provinciale verordeningen omgevingswaarden op te nemen waar gemeenten zich aan moeten houden. De provincie Utrecht kiest er voor om dit vooralsnog niet te doen.

### **Ad 3 Gemeentelijke omgevingswaarden**

De gemeenten kan zelf omgevingswaarden vaststellen. Hiermee kan de gemeente de kwaliteit vastleggen die ze voor de fysieke leefomgeving wil bereiken. Het gaat bijvoorbeeld om waarden voor de luchtkwaliteit of de geluidskwaliteit op bepaalde plekken binnen de gemeente. Deze kwaliteit moet objectief vast te stellen en meetbaar zijn. De omgevingswaarden worden vastgelegd in het omgevingsplan en daarmee door de gemeenteraad vastgesteld. Wanneer besloten wordt een omgevingswaarde vast te stellen, dan is de gemeente ook verplicht een programma inclusief de monitoring vast te stellen. Hiermee wordt gemeten en beoordeeld of aan de omgevingswaarde wordt voldaan (artikel 20.1 Omgevingswet). In de omgevingsvisie zijn geen omgevingswaarden vastgesteld.

### **Ad 4 De programmatische aanpak**

Een programmatische aanpak is altijd een combinatie van een programma (gebied, periode, doelstelling, ontwikkelingen, activiteiten, gevolgen en maatregelen) en regels in het omgevingsplan. Dit programma is bedoeld voor gebieden waarin omgevingswaarden overschreden worden. In de omgevingsvisie zijn geen omgevingswaarden vastgesteld.

Een programmatische aanpak kan ook ingezet worden voor andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving die onder druk staan, waardoor nieuwe (economische) activiteiten niet kunnen. Het programma bevat maatregelen met een uitvoeringsplicht. Zo zorgt het ervoor dat nieuwe activiteiten (weer) mogelijk worden doordat. Voor programma's met een programmatische aanpak is monitoring verplicht gelet op specifieke juridische werking. Het is van belang de maatregelen die daarvoor ingezet worden te monitoren.

### **Ad 5 Het vrijwillig omgevingsprogramma**

De gemeente kan zelf bepalen of zij een vrijwillig programma wil opstellen en vaststellen en wat de inhoud ervan is. Dit type programma kan worden ingezet vanuit een wens tot beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering/sturing. Het kan een thematisch of een gebiedsgericht programma zijn, of vanuit een specifieke opgave. Het abstractieniveau kan gekozen worden en het kan gericht zijn op beleidsontwikkeling of meer op de beleidsdoorwerking. Een vrijwillig omgevingsprogramma bevat altijd maatregelen om doelstellingen op het gebied van de fysieke leefomgeving te bereiken. Dat laatste volgt uit artikel 3.5, onderdeel b Ow. Om de doelen die we gesteld hebben in de omgevingsvisie te behalen, met als randvoorwaarden de 11 ambities, zullen we een aantal omgevingsprogramma's opstellen.

## Inhoudelijke en procedurele eisen

Het programma is opgenomen in artikel 3.2 van de Omgevingswet. Hier staat o.a. wat een programma bevat (Artikel 3.5):

- a. een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving,
- b. maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of één of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.

Voldoet het aan (één van) bovenstaande punten dan is het een programma in de zin van de Omgevingswet. In dit plan van aanpak spreken we dan over een **omgevingsprogramma**.

Naast deze inhoudelijk eisen gelden ook procedurele eisen:

- De Omgevingswet bepaalt wie programma's vaststelt (art 3.4). Voor gemeenten is dat het college van burgemeester en wethouders.
- Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht is van toepassing op de voorbereiding van een programma als bedoeld in de paragrafen 3.2.2 tot en met 3.2.4 en de documenten die voor het opstellen van een programma afzonderlijk vastgesteld worden. § 3.2.2. gaat over verplichte programma's. § 3.2.3. Onverplichte programma's, gaat over het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) en inrichtingsprogramma's en § 3.2.4. gaat over Programmatische aanpak t.b.v. omgevingswaarden.
- Bij een vrijwillig programma, zoals onder punt 5 van de vorige paragraaf wordt bedoeld, gelden geen procedure-eisen. Het college kan zelf beslissen hoe ze de voorbereiding van het programma vormgeeft. Alleen als voor het vrijwillige programma een milieueffectrapport gemaakt moet worden, geldt de uitgebreide voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Awb.
- Het programma is zelfbindend. Dit betekent dat het alleen het bestuur zelf bindt. Een programma kan wel burgers en bedrijven stimuleren om die dingen te doen, die helpen om de doelstellingen te behalen. Er is geen sprake van direct toezicht op of handhaving van een programma. Dat het programma zelfbindend is betekent ook dat geen bezwaar en beroep mogelijk zijn tegen het vaststellen van een programma.

Een omgevingsprogramma kan als grondslag dienen voor de inzet van een wettelijk instrument:

- vestiging van een voorkeursrecht (art. 9.1, lid 1, onderdeel b Ow).
- het sluiten van een overeenkomst over financiële bijdragen voor ontwikkelingen in een gebied als bedoeld in artikel 13.22 Ow. Een omgevingsprogramma kan helpen bij de onderbouwing (van de functionele samenhang) van het, via het omgevingsplan, afdwingen van financiële bijdragen voor ontwikkelingen in een gebied (art. 13.23 en 13.24 Ow).

Het overgangsrecht regelt de overgang van de huidige wet- en regelgeving naar het nieuwe stelsel onder de Omgevingswet en vormt een belangrijk onderdeel van de

Invoeringswet. Voor de verschillende instrumenten in de Omgevingswet is overgangsrecht voorzien, waaronder de programma's. In de Omgevingswet is het gemeentelijk rioleringsprogramma expliciet benoemd als een vrijwillig programma (Artikel 3.14) Het GRP Vijfheerenlanden 2021-2025 is vastgesteld door de raad op 15 december 2020.

## **Opstellen beleid**

De artikelen 3.4 en 3.5 Ow zijn niet dwingend vormgegeven. Daarom hoeft niet elk beleidsdocument dat voldoet aan de definitie van het programma in artikel 3.5 Ow verplicht vastgesteld te worden als een programma onder de Omgevingswet. Onderwerpen kunnen we ook uitwerken via het opstellen van beleid.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat het beleid over de fysieke leefomgeving niet losstaat van de doelen en ambities in de omgevingsvisie. Anders doorbreek je de samenhang in de instrumenten uit de Omgevingswet in de beleidscyclus.

Bij het opstellen van beleidsdocumenten over de fysieke leefomgeving is het van belang bewust om te gaan met de keuze voor een buitenwettelijk document dan wel een programma op grond van de Omgevingswet:

- Bepaal vooraf of het nodig is het beleidsdocument conform een wettelijke regeling vast te stellen als plan of programma.
- Bepaal vooraf of een beleidsdocument kaders stelt voor projecten in de fysieke leefomgeving waarover besluitvorming zal plaatsvinden op grond van de Omgevingswet.

## **Samenhang omgevingsvisie en programma's**

Nieuw beleid met een relatie tot de fysieke leefomgeving, wordt altijd opgesteld binnen de kaders van de omgevingsvisie als uitwerking of als programma. Anders doorbreek je de samenhang in de instrumenten uit de Omgevingswet in de beleidscyclus. Mocht nieuw beleid afwijken, dan leidt dat tot herziening van de omgevingsvisie.

Om wat meer grip te krijgen op de verschillen en overeenkomsten tussen de omgevingsvisie en het programma is onderstaande vergelijking in de wet opgemaakt:

	Omgevingsvisie	Programma's
<b>Karakter</b>	Strategisch, integraal, politiek-bestuurlijk	Uitvoeringsgericht, (multi)sectoraal, strategische elementen mogelijk
<b>Inhoud</b>	Ontwikkeling, gebruik, beheer, bescherming en behoud van de fysieke leefomgeving als geheel	Uitwerking beleid voor bepaalde sector of bepaald gebied
<b>Benadering samenhang tussen domeinen</b>	Eén integraal ontwikkelingsbeleid voor fysieke leefomgeving	(Multi)sectoraal, inzetten op afstemming, coördinatie verschillende domeinen
<b>Horizon</b>	Lange termijn	Korte termijn
<b>Werking</b>	Basis voor handelen van het visievaststellend orgaan en programma's	Basis voor inzet maatregelen van het programmavaststellend orgaan over het desbetreffende onderwerp
<b>Juridische status</b>	Bindt enkel <u>visievaststellend</u> orgaan (zelfbindend)	Bindt enkel <u>programmavaststellend</u> orgaan (zelfbindend)
<b>Vaststelling</b>	Gemeenteraad, Provinciale Staten, Minister BZK	College van B&W, Algemeen bestuur waterschap, Gedeputeerde Staten, Minister die het aangaat

In trefwoorden zijn de verschillen op hoofdlijnen te duiden als integraal, strategisch en lange termijn (omgevingsvisie) versus (multi-)sectoraal, operationeel en korte(re) termijn (programma).

## **BIJLAGE 3: Inhoud omgevingsprogramma**

---

De Omgevingswet stelt weinig eisen aan de opzet en inhoud van vrijwillige (omgevings)programma's. Binnen het omgevingsprogramma wordt gewerkt aan het realiseren van de beschreven opgaven/doelen met de verschillende ambities en het kompas als weg om deze doelen te bereiken. Uitgewerkt wordt wat voor beleid hierbij nodig is en met welke maatregelen (concrete acties) we het beleid gaan realiseren ten behoeve van bescherming, beheer, gebruik en ontwikkeling van de leefomgeving (artikel 3.5 Ow).

Belangrijk is dat het programma bestaat uit een concrete uitvoeringsagenda met een realistische planning. Welke concrete acties worden uitgevoerd en wie is daarvoor verantwoordelijk? De omgevingsvisie is de basis, met de vertaalslag naar het programma maken we de omgevingsvisie pas 'SMART'.

Aanbevolen wordt<sup>5</sup> om de volgende onderdelen een plaats te geven in het programmaplan:

1. De opgave: aanleiding, doel en resultaat programma
2. Onderzoek en beleidsinformatie
3. Sturingsfilosofie
4. Integraliteit en koppelkansen
5. Uitvoeringsniveau
6. Participatie
7. Monitoring/evaluatie
8. Financiën

Op basis van bovenstaande onderwerpen is een inhoudsopgave gemaakt voor vrijwillige programma's onder de omgevingsvisie. Deze kan gebruikt worden als leidraad bij het opstellen van het programmaplan.

Deze inhoudsopgave is grotendeels gebaseerd op informatie uit de 'Wegwijzer vrijwillig programma' van het IPLO en Inspiratiedocument 'Het programma onder de Omgevingswet'. Het geeft een overzicht van onderwerpen waaraan bij opstellen van een vrijwillig programma nagedacht moet worden:

### **1. De opgave: aanleiding, doel en resultaat programma**

Hierin kan o.a. beschreven worden welke wettelijke grondslag het programma heeft, welke doelen het heeft en wat er bereikt wordt. Wat is de verhouding tot het in de omgevingsvisie opgenomen doelen/opgaven en ambities en bestaand beleid. Vragen die hierbij aan de orde zijn:

- Aan welke doelen levert dit programma een bijdrage en hoe?
- Welke ambities uit de omgevingsvisie worden tot uitvoering gebracht om de doelen te bereiken en hoe?

---

<sup>5</sup> Het programma onder de Omgevingswet Inspiratiedocument (november 2022, Aan de slag met de Omgevingswet)

- Wanneer moeten de doelen bereikt zijn? Wat is de urgentie van de opgave?
- Op welke onderdelen is het opstellen van beleid nodig? Is er al beleid? Moet bestaand beleid in stand blijven (en welk beleid moet worden ingetrokken)?
- Is in verband met de opgave een wettelijk taak, verantwoordelijkheid of bestuurlijke opdracht aan de orde (naast de omgevingsvisie)?
- Raakt het programma taken, bevoegdheden of doelen van andere bestuursorganen (is de opgave interbestuurlijk)?
- Zo ja, is het opstellen van een gezamenlijk programma nuttig?
- Hoe worden andere bestuursorganen betrokken?
- Wie zijn de belangrijkste stakeholders bij de opgave?

## **2. Onderzoek en beleidsinformatie**

Mogelijk onderzoek kan zijn:

- Nadere analyse opgave.
- Gebiedsanalyse.
- Analyse relatie met andere opgaven en doelen.
- Evaluaties of bevindingen ten aanzien van bestaande beleid.
- Onderzoek naar (effecten) mogelijke maatregelen.
- Stakeholderonderzoek.

## **3. Sturingsfilosofie**

- Welke strategie wordt gekozen om doelen te bereiken (reguleren, faciliteren, stimuleren, zelf uitvoeren, enzovoort)?
- Welke inzet pleegt het vaststellend bestuursorgaan om doelen te bereiken?
- Welke inzet wordt van andere stakeholders verwacht?

## **4. Integraliteit en koppelkansen**

In deze paragraaf wordt beschreven welke relatie het programma heeft met andere programma's en/of beleid en welke koppelkansen er zijn met andere thema's. Ook wordt beschreven welke bevindingen in de plan-OER omgevingsvisie (omgevings-effectrapport) van belang zijn voor het programma.

## **5. Uitvoeringsniveau**

Welke activiteiten of maatregelen worden uitgevoerd? Wat is hiervan de planning. Vragen die hierbij aan de orde zijn:

- Wie wordt bij uitwerking betrokken?
- Welke maatregelen kunnen ingezet worden om de doelen te bereiken?
- Hoe worden maatregelen gewogen en gekozen (afwegingskader), mede in het licht van andere beleidsterreinen?
- Welke (juridische) instrumenten worden ingezet voor de uitvoering?
- Hoe ziet de uitvoering van het programma eruit (onder meer capaciteit, wie en wat)?

Maatregelen zijn bijvoorbeeld:

- financiële instrumenten, bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van subsidie, of invoeren van heffingen die wettelijk zijn toegestaan;
- communicatie- of informatie-instrumenten;
- feitelijke/fysieke maatregelen, bijvoorbeeld aanleggen openbaar groen;
- aankondiging juridische maatregelen, bijvoorbeeld regels voor activiteiten, vergunningplichten, het aanscherpen van bestaande omgevingsvergunningen;
- afspraken met organisaties, bestuurlijk overleg, regionale afspraken.

## **6. Participatie**

Deze paragraaf geeft een beschrijving van het proces van het gevolgde participatietraject bij het tot stand komen van het programma en hoe je omgegaan bent met de uitkomsten. Tevens bevat het, voor zover relevant, een beschrijving van de wijze van participatie bij de uitvoering van het programma. Vragen die hierbij gesteld kunnen worden zijn:

- Zijn de resultaten van uitgevoerde participatie van de omgevingsvisie en ander beleid bruikbaar?
- Hoe wordt bij besluitvorming gemotiveerd welke belanghebbenden betrokken zijn geweest en wat de resultaten hiervan zijn (art. 10.8 Omgevingsbesluit)?
- Kan participatie voor het programma gecombineerd worden met andere participatietrajecten?

## **7. Monitoring en evaluatie**

- Hoe wordt toegezien op uitvoering?
- Hoe wordt doelbereik gemonitord?
- Hoe wordt bijgestuurd als doelen onvoldoende bereikt worden?
- Hoe wordt politiek verantwoording afgelegd?
- Deze paragraaf bevat ook een indicatie voor de termijn waarop het programma herzien wordt.

## **8. Financiën**

- Financiële aspecten, effecten, haalbaarheid
- Hoe wordt uitvoering van het programma gefinancierd?

## BIJLAGE 4: Omgevingsprogramma's VHL

Onderlinge relatie programma's met de doelen, het kompas en de ambities.

Bijdrage aan de opgaven/ doelen	Omgevingsprogramma's				
	Wonen	Werken	Landschap water en groen	Mobiliteit	Energie
Wonen					
Werken					
Landschap water en groen					
Mobiliteit					
Energie					
<b>Bijdrage aan kompas</b>					
Gezondheid					
Veiligheid					
Duurzaamheid					
<b>Bijdrage aan ambitie</b>					
1. We bouwen woningen naar behoefte.					
2. We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.					
3. We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.					
4. We zetten in op duurzame bereikbaarheid.					
5. We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.					
6. De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.					
7. Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.					
8. We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.					
9. We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.					
10. We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.					
11. We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.					

- Hoofdthema
- Primair programma voor de ambitie
- Belangrijk onderdeel van het programma

# BIJLAGE 5: Programma's in uitvoering

## Omgevingsprogramma Wonen

Het Omgevingsprogramma Wonen geeft primair invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Wonen': We bouwen ongeveer 5.000 woningen tot 2040. Ook geeft het invulling aan onze leidraad/ ons kompas: het behoud van een vitale samenleving (duurzaam, gezond en veilig).

Om deze opgave te realiseren wordt de volgende ambitie primair aan dit omgevingsprogramma gekoppeld:

- We bouwen woningen naar behoefte.
- Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.

Daarnaast wordt bij de ontwikkeling en de realisatie van woningbouw invulling gegeven aan de volgende ambities:

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

Momenteel wordt al veel gedaan om de opgave te realiseren. Het gaat o.a. om de volgende trajecten die onderdeel uitmaken van dit omgevingsprogramma:

- Woonvisie Samen sterk, met eigenheid en diversiteit;
- Uitvoeringsagenda wonen 2022-2030 met daarin het opstellen van dorps(woon)- en gebiedsvisies;
- Uitvoering dorps(woon)- en gebiedsvisies;
- Investeringsprogramma.

### Woonvisie

De Woonvisie Vijfheerenlanden 2020 – 2025 'Samen sterk, met eigenheid en diversiteit' is in 2020 vastgesteld. Als gemeente Vijfheerenlanden zetten we ons in op een duurzaam en solidair leefklimaat. Het doel van de Woonvisie is dat het voor iedereen goed wonen is in Vijfheerenlanden en de woonwensen en woningbehoefte van al onze inwoners zoveel mogelijk binnen onze gemeentegrenzen mogelijk te maken.

### Uitvoeringsagenda Wonen 2022-2030 (UAW)

In augustus 2022 is de Uitvoeringsagenda wonen vastgesteld door het college. Het doel is te komen tot een versnelling van de woningbouw in Vijfheerenlanden en bouwen voor de behoefte van onze inwoners. We werken daartoe vanuit vijf sporen:

1. Focus en prioriteitstelling

2. Gebiedsontwikkeling
3. Vitale Kernen
4. Databeheer
5. Inbedding in de organisatie

### **Opstellen dorps(woon)- en gebiedsvisies**

De aanleiding voor de dorps(woon)visies en de gebiedsvisies ligt bij de woningbouwopgave. Deze visies zijn/worden daarom opgesteld vanuit de UAW.

Vanuit het wijk- en dorpsgericht werken vinden we het belangrijk om de inwoners van onze dorpen en steden te stimuleren om te komen met een eigen dorps(woon)visie. Ook aan de gebiedsvisies Vianen, Meerkerk en Leerdam leveren de inwoners een grote bijdrage. Deze werkwijze sluit tevens aan bij het gedachtengoed van de Omgevingswet, bewoners via participatie mee laten denken en een stem geven bij de ontwikkelingen in hun leefomgeving.

Voor een groot aantal dorpen en voor Meerkerk en Vianen zijn of worden deze toekomstvisies inmiddels (medio 2024) opgesteld. Met het opstellen van een aantal dorps(woon)visies en de gebiedsvisie Leerdam moet nog gestart worden.

De omgevingsvisie is één van de kaders van deze lokale visies, waarmee deze tegelijk ook bijdragen aan de doelen en ambities uit de omgevingsvisie.

### **Uitvoering dorps(woon)- en gebiedsvisies**

De dorps(woon)- en gebiedsvisies hebben, net als de omgevingsvisie, een horizon tot 2040. De uitvoering van deze visies ligt nadrukkelijk niet alleen bij de gemeente, maar vooral ook bij de inwoners, ondernemers en ontwikkelaars. Het houden van regie op de uitvoering is wel een taak van de gemeente.

De dorps(woon)visies en de gebiedsvisies zijn primair opgesteld vanuit de woningbouwopgave. Voor het behouden van vitale dorpen en wijken is er echter veel meer nodig dan alleen woningen. Dit komt ook nadrukkelijk naar voren in alle visies. Er is daarom ook een belangrijke relatie met de andere opgaven en dus met de toekomstige omgevingsprogramma's Werken, Mobiliteit, Landschap, groen en water en Energie.

### **Gebiedsplan Lexmond West**

Voor een aantal Dorps(woon)visie zal er behoefte of noodzaak zijn om een gebiedsprogramma opstellen. Een eerste voorbeeld hiervan is al in de maak: de ontwikkeling van de westzijde Lexmond. Voor de ontwikkeling hiervan ligt een voorstel klaar om een gebiedsplan op hoofdlijnen op te stellen. Deze krijgt de vorm van een programma Omgevingswet (obv. art. 3.5 Ow). Hierin wordt een mogelijke randweg en woningbouw opgenomen met de intentie hier op langere termijn mee verder te kunnen gaan.

## **Investeringsprogramma**

Met het opstellen van de Gebiedsvisies en Dorps(Woon)visies per kern wordt een belangrijke stap gezet om de ruimtelijke ontwikkeling van kernen mogelijk te maken en te sturen. Deze visies vormen de basis voor een doordachte en samenhangende aanpak. De uitdaging is om daar nu uitwerking aan te geven.

Die uitwerking vraagt veel van de ambtelijke organisatie, bestuur en politiek. Er is sprake van uitdagende opgaven, zowel binnen als buiten onze invloedssfeer. Door hierbij te werken via een investeringsagenda wordt hiertoe de noodzakelijke financiële ruimte geboden. De omvang van het fonds is op zichzelf genomen fors maar in het licht van de opgaven wordt duidelijk dat derden financiering onontbeerlijk is. Denk hierbij met name aan infrastructurele projecten, eventuele bedrijfsverplaatsingen, het in stand houden of op orde brengen van voorzieningen en sportaccommodaties enz.

Er liggen in financiële zin dan ook twee uitdagingen. Ten eerste het verkrijgen van externe middelen in de vorm van subsidie (van bijvoorbeeld regio, provincie of Rijk) en/of bijdragen vanuit projecten. Ten tweede het prioriteren van de inzet van beschikbare middelen naar die projecten die de grootste meerwaarde opleveren. De agenda lobby en samenwerking zijn hierbij van groot belang.

## **Omgevingsprogramma Werken**

Het Omgevingsprogramma Werken is een vrijwillig programma als bedoeld in artikel 3.4 van de Omgevingswet. Dit geeft primair invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Werken': We breiden onze werklandschappen uit met 70-75 ha voor lokale en regionale bedrijvigheid. Ook geeft het invulling aan onze leidraad/ ons kompas: het behoud van een vitale samenleving (duurzaam, gezond en veilig).

Om deze opgave te realiseren wordt de volgende ambitie primair aan dit omgevingsprogramma gekoppeld:

- We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.

Hierbij wordt bij de ontwikkeling en de realisatie van nieuwe werklandschappen en bij ontwikkelingen op bestaande werklandschappen invulling gegeven aan de volgende ambities:

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

Momenteel wordt al veel gedaan om de opgave te realiseren. De volgende lopende trajecten maken daarom onderdeel uit van dit omgevingsprogramma:

- Economische Visie Vijfheerenlanden;
- Visie Van bedrijventerreinen naar werklandschappen;

- Ruimtelijke visie Gaasperwaard III.

## **Economische Visie Vijfheerenlanden**

De aanzet tot een Economische Visie Vijfheerenlanden zijn een aantal belangrijke ontwikkelingen. Deze gaan over verdichten en intensiveren van het ruimtegebruik, het mengen van functies zoals werken en wonen, verduurzamen (energie en circulariteit) van de terreinen en de bedrijfsvoering en de nog steeds toenemende ruimtevrage van bedrijven en ondernemers. Deze en andere ontwikkelingen hebben onder andere geleid tot de ontwikkeling van de regionale economische visie op toekomstbestendige werklocaties (U16) en het provinciaal initiatief 'regionaal programmeren van Wonen en Werken'.

Op basis van de uitvoeringsagenda wordt gewerkt aan het verkrijgen, behouden en versterken van de werkgelegenheid in Vijfheerenlanden. Met als doel een gezonde lokale economie.

## **Visie Van bedrijventerreinen naar werklandschappen**

In vervolg op de Economische visie is er behoefte aan een actuele en integrale visie op de transitie van de huidige bedrijventerreinen naar toekomst bestendige werklandschappen en de realisatie van nieuwe werklandschappen.

Een gezonde, duurzame werkomgeving wordt in de strijd om personeel steeds belangrijker. En dus ook voor de ondernemers op bedrijventerreinen. Binnen die veranderende visie op bedrijventerreinen hoort ook een echt nieuwe kijk. De bedrijventerreinen hebben zeker niet alleen meer een economische functie, maar spelen ook een rol in de klimaatopgave, de energietransitie, een prettige gezonde werkomgeving, et cetera. We spreken daarom niet meer over bedrijventerreinen, maar maken de stap naar werklandschappen.

Om in te spelen op de economische groei die bedrijven doormaken moeten nieuwe bedrijventerreinen worden toegevoegd en de bestaande voorraad worden benut door te gaan intensiveren. Zo blijkt dat er op diverse kavels op de bedrijventerreinen in Vijfheerenlanden ruimtewinst kan worden behaald door de maximaal toegestane bouwhoogte en/of het bebouwingspercentage optimaal te benutten.

Ondernemers willen samen met de gemeente prettige werklandschappen creëren om zo extra personeel aan te trekken in deze (zeer) krappe arbeidsmarkt. Ideeën zoals geopperd bij het intensiveren van de kavels - toevoegen van recreatie, sport, groen e.d. – kunnen hieraan bijdragen.

## **Omgevingsprogramma Landschap, Water en Groen**

Het omgevingsprogramma Landschap, water en groen is een vrijwillig programma als bedoeld in artikel 3.4 van de Omgevingswet. Dit programma geeft primair invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Landschap, water en groen': De komende jaren werken we aan een buitengebied waarin natuur, de agrarische activiteiten en recreatie met elkaar in balans zijn. Ook geeft het invulling aan onze leidraad/ ons

kompas: het behoud van een vitale samenleving, met de nadruk op de aspecten duurzaam en veilig.

Om deze opgave te realiseren worden de volgende ambities primair aan dit omgevingsprogramma gekoppeld:

- We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.
- De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.
- We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.

Daarnaast geeft het (mede) invulling aan de volgende ambities:

- We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

Momenteel wordt al veel gedaan om de opgave te realiseren. De volgende lopende trajecten maken daarom onderdeel uit van dit omgevingsprogramma:

- Landschapsvisie;
- Landbouwvisie met Uitvoeringsagenda landelijk gebied;
- Beleidsvisie toerisme & recreatie gemeente Vijfheerenlanden 2022-2032 met Uitvoeringsprogramma Recreatie en Toerisme;
- Groenvisie 2040 Groen verbindt Lek met Linge met Groenbeleidsplan 2024-2028 Kleurrijk groen voor mens en dier, Bomenbeleidsplan 2024-2028 Ruimte voor bomen, Groenbeheerplan 2024-2028 en Bomenverordening 2023.

Daarnaast zullen de volgende onderwerpen binnen dit programma worden uitgewerkt/uitgevoerd:

- Uitvoeringsagenda voor natuur- en groenprojecten (vanuit de Landbouwvisie);
- Visie op de ondergrond: Bodem en water sturend en een bijbehorend uitvoeringsprogramma.

## **Landschapsvisie**

Begin 2023 is de Landschapsvisie Vijfheerenlanden 2040 vastgesteld. Hiermee werd de eerste stap gezet naar een beleid dat gericht is op een duurzame balans tussen landbouw, natuur, waterbeheer, bodemdaling, recreatie, het opwekken van duurzame energie en alle andere belangen die spelen in het landelijk gebied. De landschapsvisie stemt al deze ontwikkelingen op elkaar af en zorgt er voor dat de kwaliteiten van het landschap daarbij behouden of versterkt worden. Deze visie gebruiken we als inspiratiedocument voor ontwikkelingen in het buitengebied. De visie legt geen ontwikkelingen vast, maar inspireert en nodigt particulieren, organisaties en (andere) overheden uit om met passende initiatieven en investeringen te komen.

## **Landbouwvisie**

De Landbouwvisie, vastgesteld in 2023, vormt de basis voor verschillende uitvoeringsplannen. Voor een toekomstbestendig landelijk gebied en landbouw in Vijfheerenlanden willen we als gemeente bijdragen aan het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) en daarmee aan nationale opgaven voor natuur, water en klimaat. We geven daarom ook invulling aan de structurerende keuzes van de beleidsbrief Water en Bodem Sturend en de Nationale Omgevingsvisie het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het concept Utrechts Programma Landelijk Gebied. Dit levert de volgende structurerende keuzes op waaraan we een gebiedseigen invulling geven:

1. Stimuleren van productie met een optimaal beheer van natuurlijke hulpbronnen en sluiten kringlopen, inclusief zorg voor natuur en landschap en de biodiversiteit op en om het bedrijf. Dit betekent ook voorkomen van afwentelen naar anderen, elders en later.
2. Kenmerken en identiteit van het gebied staan centraal. Deze kenmerken en identiteit hangen vaak samen met eigenschappen van het water en bodem systeem.
3. Daarom zijn water en bodem sturend voor keuzes die we maken. Ook hier willen we afwentelen naar anderen, elders of later voorkomen.
4. Combineren van ruimte vragende opgaven om het landschap, natuur en landbouwgrond te behouden.

## **Uitvoeringsagenda landelijk gebied**

Het college van Vijfheerenlanden heeft op 12 maart 2024 de Uitvoeringsagenda voor het landelijk gebied vastgesteld. Hiermee wordt invulling gegeven aan de eerder vastgestelde Landbouwvisie en de Landschapsvisie. De Uitvoeringsagenda is gezamenlijk met gemeente Molenlanden opgesteld.

Vijfheerenlanden heeft de ambitie te komen tot een toekomstbestendig landelijk gebied. Hierin produceren agrariërs economisch rendabel produceren en iedereen kan genieten van het landschap en de natuur. Met de Uitvoeringsagenda landelijk gebied wordt duidelijk welke inzet de gemeente hiervoor pleegt en wanneer.

Tijdens de uitvoering werkt gemeente Vijfheerenlanden nauw samen met gemeente Molenlanden, de werkgroep Landbouw, de agrarische sector, beide provincies en relevante belanghebbenden in het landelijk gebied.

## **Uitvoeringsagenda voor natuur- en groenprojecten**

De uitvoering van groen- en natuurprojecten is onderdeel van de Uitvoeringsagenda voor het Landelijk Gebied van Alblasserwaard-Vijfheerenlanden 2024-2027.

## **Beleidsvisie toerisme & recreatie gemeente Vijfheerenlanden 2022-2032**

De beleidsvisie is in 2021 vastgesteld en geeft richting aan waar we in 2032 willen staan: we willen dat inwoners zich thuis voelen in het gebied en geïnspireerd worden om er op

uit te trekken. En dat zij trots zijn op alles dat Vijfheerenlanden te bieden heeft. We willen ook dat bezoekers het gebied in 2032 vooral kennen als Tussen Lek en Linge. En dat zij zich ermee verbonden voelen, wat wij terugzien aan hun herhaal bezoeken aan onze gemeente.

De visie is onderverdeeld in vijf ambities:

1. Het buitengebied en de steden zijn onderling verbonden.
2. Alle wandel-, fiets- en vaarroutes zijn recreatief aantrekkelijk.
3. Recreatie draagt positief bij aan de leefbaarheid van de omgeving.
4. Er is een ruim aanbod aan kleinschalige overnachtingsmogelijkheden.
5. Recreatie wordt ontwikkeld in samenwerking met samenwerkingspartners.

### **Uitvoeringsprogramma Recreatie en Toerisme**

In november 2022 is het 'Uitvoeringsprogramma Recreatie en Toerisme Vijfheerenlanden 2022-2032' vastgesteld door de gemeenteraad. Het Uitvoeringprogramma is de uitwerking van de Beleidsvisie Recreatie & Toerisme en beschrijft concrete projecten waar aan gewerkt zal worden.

De doelstelling van beleid en uitvoering is dat inwoners zich thuis voelen in het gebied en geïnspireerd worden om er op uit te trekken. Dat zij trots zijn op alles dat Vijfheerenlanden te bieden heeft. We willen ook dat bezoekers het gebied in 2032 vooral kennen als Tussen Lek en Linge. En dat zij zich ermee verbonden voelen.

Recreatie en toerisme zorgen voor aantrekkelijke voorzieningen en reuring. Ze brengen voor veel ondernemers brood op de plank. Tegelijkertijd is recreatie ook van grote waarde voor de eigen inwoners: wandelen, fietsen, varen en andere vrijetijdsactiviteiten zijn goed voor de gezondheid en dragen bij aan een vitale levensstijl. Ook de sociale betekenis is groot: Vijfheerenlanden kent veel vrijwilligers die zich inzetten voor musea, evenementen en verenigingen.

Er zijn vijf specifieke verhaallijnen benoemd:

1. De beleving van glas: (ambacht glasblazerij, glas in openbare ruimte, winkelen in Glasstad Leerdam, kunst, actualiteiten, glas in verleden en toekomst etc.)
2. De omgang met het water (Waterlinies, Jan Blanken, inpoldering etc.)
3. Historie en cultureel erfgoed (De Brederodes, vrijstad Vianen, historie van Leerdam, Ameide en andere kernen, samenwerking van de vijf heren, molens, ambachten, archeologische opgravingen, monumenten etc.)
4. Hotspot voor vogelaars en natuur (landschap, Zouweboezem, Put Middelwaard, vogels spotten etc.)
5. Het boerenleven en streekproducten (verblijf bij de boer, boerenwinkels, activiteiten, etc.)

### **Groenvisie 2040, beleid en uitvoering**

De Groenvisie 2040 Groen, het Groenbeleidsplan, het Bomenbeleidsplan, het Groenbeheerplan en de Bomenverordening 2023 zijn tezamen vastgesteld in 2023.

De Groenvisie gaat in op de betekenis van groen in de buitenruimte van de gemeente Vijfheerenlanden. Het geeft in grote lijnen weer welke functies het groen om ons heen heeft en op welke wijze we dat waarderen. Het biedt uitgangspunten voor de inrichting van de buitenruimte én het bomen- en groenbeheer. Vijfheerenlanden geeft hiermee richting aan het karakter en de uitstraling van het openbare groen in de gemeente.

Het gaat om al het groen binnen onze gemeentegrenzen. Al dan niet in combinatie met water. De nadruk ligt op het groen in eigendom of beheer van de gemeente Vijfheerenlanden. Dat ligt merendeel binnen de bebouwde kom van steden en dorpen. De Groenvisie gaat echter ook over particulier groen binnen de bebouwde kom en over groen in het buitengebied dat in eigendom is van derden. Zoals particulieren, de provincie Utrecht, het Waterschap Rivierenland of bijvoorbeeld Zuid-Hollands/Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer.

Onze Groen ambities zijn: Vergroenen, Groen inclusief ontwikkelen, Identiteit, Klimaat, Biodiversiteit en Gezondheid. Waarbij Verbinding, Kwaliteitsgericht en Natuurvolgend de drie hoofdprincipes zijn, voor bescherming, ontwerp en beheer van het groen.

Voor de functie en beheer van groen binnen onze gemeente is beleid opgesteld in drie plannen: Groenvisie, Bomenbeleidsplan en Groenbeleidsplan. Het Groenbeheerplan vormt de uitwerking voor de uitvoering en het financiële kader. Deze plannen samen geven richting aan bescherming, beheer en onderhoud van het gemeentelijk openbaar groen. De regels voor de instandhouding van beschermde houtopstand zijn vastgelegd in de bomenverordening Vijfheerenlanden.

### **Visie op de ondergrond: Bodem en water sturend**

In de omgevingsvisie staat dat we bij ruimtelijke inrichting het uitgangspunt 'bodem en water sturend' hanteren. Ook wordt bij diverse ambities beschreven dat een 'visie op de ondergrond' of 'een bodemvisie' opgesteld zal worden. We kunnen dit uitwerken in een visie op de ondergrond. Hiermee geven we op gemeentelijk niveau invulling aan de brief van Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan de Tweede Kamer 'Water en Bodem sturend' (25 november 2022).

In de brief wordt beschreven dat het kabinet meer rekening wil houden met de bodem, bij besluiten die zij neemt over de indeling van ons land. Het gaat over alle functies die de bodem heeft, zowel boven- als ondergronds, en hoe we omgaan met de verdeling hiervan. Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kunnen we in Nederland ook in de toekomst met een ander en grillig klimaat blijven leven, wonen en werken. In een veilige omgeving, met een gezonde bodem, voldoende en schoon water. Het Rijk maakt structurerende keuzes die richting geven voor de komende decennia. Deze hebben deels betrekking op het nationale beleid, maar geven ook richting aan of werken door in programma's van provincies, gemeenten en waterschappen. De provincie Utrecht heeft het Bodem- en waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027 vastgesteld.

In navolging op de Provincie, kunnen we het principe 'bodem en water sturend' uitwerken in een gemeentelijke uitvoerings-agenda en beleid rond het thema Bodem- en water sturend. De Rijksbrief Water en bodem sturend vormt hierbij een belangrijk uitgangspunt.

## Omgevingsprogramma Mobiliteit

Het omgevingsprogramma Mobiliteit is een vrijwillig programma als bedoeld in artikel 3.4 van de Omgevingswet. Dit programma geeft primair invulling aan het in de omgevingsvisie opgenomen doel 'Mobiliteit': Een goede bereikbaarheid is belangrijk om wonen, werken, voorzieningen, recreatie en onderwijs toegankelijk te maken voor iedereen. Er is een mobiliteitstransitie nodig voor een duurzaam vervoersnetwerk waarbij verschillende vervoersmiddelen op elkaar aansluiten.

Om deze opgave te realiseren wordt de volgende ambitie primair aan dit omgevingsprogramma gekoppeld:

- We zetten in op duurzame bereikbaarheid.

Daarnaast geeft het (mede) invulling aan de volgende ambities:

- Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
- We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
- We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
- We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

Momenteel wordt al veel gedaan om de opgave te realiseren. De volgende lopende trajecten maken daarom onderdeel uit van dit omgevingsprogramma:

- Mobiliteitsvisie Vijfheerenlanden 2020-2040 'Vijfheerenlanden vooruit', verder uitgewerkt tot het Mobiliteitsplan met als uitwerking Visie op de HUBs en Strategisch plan verkeersveiligheid;
- Binnenstadvisie Leerdam, hierin is mobiliteit een belangrijk thema.

### **Mobiliteitsvisie- en plan Vijfheerenlanden 2020-2040**

De Mobiliteitsvisie Vijfheerenlanden 2020-2040 'Vijfheerenlanden vooruit' geeft richting aan het Mobiliteitsplan 2020 – 2030. Hoofdoelstelling: De gemeente Vijfheerenlanden kiest voor een duurzaam verkeer- en vervoerssysteem en streeft een optimaal netwerk na voor voetgangers, fietsers en openbaar vervoer. De visie gaat in op drie hoofdthema's:

**Veiligheid:** De gemeente Vijfheerenlanden zet in op een veilige verkeersstructuur conform de eisen van Duurzaam Veilig Verkeer (DVV) en een veilige omgeving voor voetgangers en fietsers.

**Bereikbaarheid:** De gemeente Vijfheerenlanden zet in op een goede bereikbaarheid van de kernen door inzet van fietsnetwerken tussen de kernen en snelfietspaden naar omliggende steden. Op het gebied van OV: gestrekte lijnen tussen de hoofdkernen en het omliggende gebied met goede (fiets-)opstappunten en een goede bediening van de eerste en laatste kilometer, voor alle gebruikers, bijvoorbeeld een flexibel OV-netwerk in en tussen de kernen. Doorstroming van de rijkswegen ter voorkoming van overlast op het onderliggend wegennet en leefbaarheid.

Leefbaarheid: De gemeente Vijfheerenlanden zet in op het verminderen van overlast van vrachtverkeer en landbouwverkeer, het autolouwer maken van binnensteden met als alternatief de fiets en het OV en het verminderen van overlast door autoverkeer.

### **Visie op de HUBs**

Verduurzaming van mobiliteit betekent dat het reizen met fiets en OV aantrekkelijker moet worden en dat we de auto wat vaker laten staan of vaker gaan combineren met andere vervoersmiddelen zoals OV en deelmobiliteit. Mobiliteitshubs of kortweg: hubs, spelen daarbij een belangrijke rol. In essentie is een hub een plek waar OV en verschillende vervoerssoorten samenkomen, waar je op-of over kunt stappen en waar ook voorzieningen zijn die reizen en verblijven aantrekkelijk maken. Daarnaast kunnen hubs bijdragen aan het mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en recreëren en aan leefbaarheid in onze kernen.

De visie op mobiliteitshubs in Vijfheerenlanden is een thematische uitwerking van de omgevingsvisie. We beschrijven waarom, hoe, waar en voor wie we hubs willen inzetten als middel om onze doelen te bereiken. Ook beschrijven we hoe we aankijken tegen een netwerk van hubs in onze gemeente, aan welke kwaliteiten deze moeten voldoen en welke voorzieningen wenselijk zijn.

### **Strategisch plan verkeersveiligheid**

In het nationaal verkeersveiligheidsbeleid is een verschuiving ingezet van 'reactief beleid' op basis van ongevals cijfers naar een 'risico-gestuurd' verkeersveiligheidsbeleid. Het proactief werken aan verkeersveiligheid betekent vroegtijdig risico's detecteren in het verkeerssysteem en gericht effectieve maatregelen treffen om deze risico's te verkleinen of weg te nemen. Hierdoor zullen er uiteindelijk ook minder slachtoffers vallen.

Uit de risico-analyse blijkt dat er infrastructuur binnen de gemeente Vijfheerenlanden aanwezig is die niet voldoet aan de Duurzame Veilige inrichtingskenmerken, dit gaan we aanpakken. Bij de daadwerkelijke uitvoering zal ook worden gekeken of aanpassingen te koppelen zijn aan het groot onderhoudsprogramma.

Naast infrastructurele maatregelen kan verkeersveiligheid ook verbeterd worden door gedragsbeïnvloeding. Samen met de provincie wordt ingezet op verkeerseducatie en ook vind er regulier overleg met de politie plaats.

### **Binnenstadvisie Leerdam**

In 2022 is de Binnenstadvisie Leerdam vastgesteld. Het autoluw maken van het centrum is een belangrijke ambitie. Hiertoe is inmiddels een verkeerscirculatieplan uitgevoerd en hieraan wordt momenteel uitvoering gegeven. Hiermee wordt invulling gegeven aan de hoofdthema's leefbaarheid en veiligheid uit de mobiliteitsvisie.

## **Leidraad Gezonde, veilige en duurzame leefomgeving**

Er worden al veel activiteiten uitgevoerd die invulling geven aan de leidraad een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving:

- Programma Sociaal Maatschappelijke Agenda met het Lokaal Gezondheidsbeleid in Vijfheerenlanden 2022-2027;
- Lokaal hitteplan;
- Sport- en sportaccommodatiebeleid, heel Vijfheerenlanden beweegt;
- Milieubeleid, incl. vertaling Bruidsschat naar omgevingsplan;
- Uitvoeringsprogramma toezicht en handhaving;
- Het Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026;
- Samenhangend duurzaamheidsbeleid;
- Beleidsplan circulaire economie;
- Uitvoeringsprogramma RES.

## Programma Sociaal Maatschappelijke Agenda 2020

De Sociaal Maatschappelijke Agenda vormt het kader voor de uitvoering van het beleid binnen het sociaal domein. Het Programmaplan Transformatie sociaal domein 'gezamenlijk aan de slag met de opgaven van de SMA' is in augustus 2023 vastgesteld door het college. Binnen dit programma wordt onder andere invulling gegeven aan onze leidraad/ ons kompas: een gezonde en veilige leefomgeving.

De Sociaal Maatschappelijke Agenda is de agenda waarin de gewenste maatschappelijke effecten staan waar wij de komende jaren met onze inwoners en partners aan gaan werken. Het gewenste eindresultaat is dat onze inwoners mee kunnen doen, zich vitaal voelen, zoveel mogelijk voor zichzelf kunnen zorgen en zich een leven lang blijven ontwikkelen.

In de SMA zijn een viertal opgaven met doelen geformuleerd. In onderstaande tabel wordt hiervan een overzicht gegeven.

Tabel: Overzicht opgaven en doelen Sociaal Maatschappelijke Agenda.

Opgave	Doelen
I. Meedoen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Inwoners zetten hun talenten in voor zichzelf en voor de samenleving op een manier die bij hen past.</li> <li>• Inwoners doen volwaardig mee en dragen bij aan de samenleving.</li> </ul>
II. Vitaliteit	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Inwoners beschikken over voldoende veerkracht om tegenslagen op te vangen.</li> <li>• Inwoners bewegen meer en hebben een gezonde leefstijl, waardoor zij gezond blijven.</li> <li>• Inwoners ervaren een positieve gezondheid.</li> </ul>
III. Voor jezelf zorgen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ieder kind groeit op in een veilige omgeving, zoveel als mogelijk in gezinsverband.</li> <li>• Inwoners die dat nodig hebben, krijgen passende ondersteuning en zorg: licht en kort waar het kan, lang en zwaar waar nodig.</li> <li>• Door inzet van preventie en vroeg signalering wordt zwaardere zorg voorkomen.</li> </ul>
IV. Leven Lang ontwikkelen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Er is een doorgaande leerlijn voor iedereen, waardoor inwoners blijven deelnemen aan de samenleving.</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Ouders dragen de verantwoordelijkheid voor en beschikken over de opvoedvaardigheden die nodig zijn om hun kinderen een gezonde en stabiele basis te bieden en ze op te laten groeien tot zelfredzame volwassenen.</li> <li>• Het is de norm om een leven lang te blijven ontwikkelen waardoor inwoners sterker staan in het leven.</li> </ul>
--	--

Deze doelen en opgaven zijn uitgewerkt tot een aantal deelprogramma's/programmaliijnen waarvan de volgende direct of indirect aansluiten bij de leidraad en de ambities uit de omgevingsvisie:

- Actieplan armoede en schulden;
- Opgroeien in Vijfheerenlanden;
- Gezondheid;
- Sterke sociale basis

Dit programma Transformatie sociaal domein is geen programma in de zin van de Omgevingswet, maar bevat wel de handvatten om invulling te geven aan (een deel) van het kompas en de ambities rond het thema gezondheid in de omgevingsvisie. Intensieve samenwerking en afstemming met de programmaliijnen vanuit het Sociaal Domein binnen de omgevingsprogramma's is daarom noodzakelijk. Deze samenwerking wordt binnen de verschillende omgevingsprogramma's op de relevante onderwerpen uitgewerkt.

### **Lokaal Gezondheidsbeleid in Vijfheerenlanden 2022-2027**

Een onderdeel van de programmaliijn gezondheid is het "Lokaal Gezondheidsbeleid in Vijfheerenlanden 2022-2027; op weg naar positieve gezondheid in een gezonde leefomgeving." (in december 2021 vastgesteld). Dit doen wij samen met de lokale uitwerking van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Het GALA omvat afspraken over het bereiken van een gezonde generatie in 2040: weerbare, gezonde mensen die opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. De gemeente geeft hier samen met haar inwoners en professionals invulling aan.

Ook zijn we aangesloten op Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en is de gemeente aangesloten bij JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht – Gezonde jeugd, Gezonde toekomst). Er wordt gewerkt aan een programma voor onze gemeente voor de komende jaren.

Een aantal van de thema's hebben een relatie met het fysiek domein en daarom met het onderwerp gezondheid in de omgevingsvisie. De doelstellingen t.a.v. gezonde fysieke en sociale leefomgeving uit het vastgestelde gezondheidsbeleid zijn integraal overgenomen in de omgevingsvisie. Echter, de omgevingsvisie bevat meer dan deze doelstellingen en het gezondheidsbeleid bevat meer dan de omgevingsvisie.

### **Lokaal hitteplan**

Lokale hitteplannen zijn praktisch uitvoerbare protocollen voor de lokale aanpak van hitte-gerelateerde gezondheidsgevolgen. Bij het Lokaal Hitteplan – Gezondheid staan derhalve de mensen centraal die extra kwetsbaar zijn voor hitte:

- Ouderen (vooral 75+'ers)
- Mensen met een chronische aandoening of medicijngebruik
- (Zeer) jonge kinderen
- Mensen met overgewicht
- Mensen die langdurig buiten actief zijn zoals festivalgangers, wandelaars of sporters, mensen die buiten werken etc.

Het Lokaal Hitteplan Versie 1.0 beschrijft NIET de aanpak die wordt voorzien voor het tegengaan van hittestress via het vergroten van de klimaatbestendigheid van gebouwen en gebieden binnen de gemeente. Deze thematiek komt aan bod in de omgevingsvisie, (toekomstige) omgevingsplannen en de Regionale Adaptatie Strategie. Een aantal acties die vallen onder preventie, kennisontwikkeling en gedragsbeïnvloeding hebben wel een directe relatie met activiteiten in het fysiek domein zoals het in de uitvoering opnemen dat drinkwaterplekken meegenomen worden bij (her)inrichtingen van de openbare ruimte. Andere voorbeelden zijn het vergroenen van stedelijk gebied en van scholen en andere openbare gebouwen om koele samenkomstplekken te creëren.

### **Sport- en sportaccommodatiebeleid**

Sport- en sportaccommodatiebeleid, heel Vijfheerenlanden beweegt is in 2022 vastgesteld.

In het sportbeleid zijn 3 beleidsdoelen geformuleerd:

1. Het verhogen van de sport- en beweegparticipatie van onze inwoners, zodat over 5 jaar 49,5% voldoet aan de Nederlandse Beweegnorm Gezond Bewegen en 47% aan de norm Wekelijks sporten.
2. Het percentage inwoners dat lid is van een sportvereniging blijft gedurende de komende 5 jaar minimaal gelijk: 25,8%.
3. Het verbeteren van gezondheidsindicatoren, mede door de inzet van sport en bewegen: a. het percentage jongeren en jongvolwassenen met gezond gewicht is gelijk of hoger dan het landelijke percentage, b. daling van het percentage inwoners met diabetes type II en c. daling van het aantal valongevallen onder de groep ouderen.

### **Milieubeleid**

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet vervallen de regels in de Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit en daarmee vervallen dus een aantal regels op rijksniveau. Deze regels verhuizen naar het tijdelijk deel van het omgevingsplan van de gemeente. Dit heet ook wel de 'bruidsschat'. Daarnaast bevat het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) onder andere regels staan over omgevingswaarden (normen).

Het bestaande beleid over geurhinder, geluid bij nieuwbouw en bodem zal zo nodig aangepast moeten worden aan de Omgevingswet. Daarnaast zal nieuw beleid opgesteld moeten worden over hinder door bedrijven op de omgeving (het begrip milieuzonering is niet mee aanwezig in de Omgevingswet) en zal bekeken moeten worden welke regels uit de Bruidsschat we over willen nemen in het omgevingsplan.

## **Het Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026**

Het Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026 (IVB 2023-2026) beschrijft de ambitie en doelstellingen die de gemeente heeft op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid en geeft hierbij aan waar we prioriteit aan geven voor de periode 2023-2026.

Dit zijn voornamelijk thema's waar ontwrichtende of impactvolle criminaliteit een rol speelt, maar ook de leefbaarheid in het algemeen direct geraakt kan worden.

De vastgestelde thema's in dit Integraal Veiligheidsbeleid zijn:

- Ondernijning
- Zorg en Veiligheid
- Jeugd en Veiligheid
- Digitale Veiligheid
- Veilig Wonen
- Crisisbeheersing
- Overige thema's (veilig uitgaan, veilig ondernemen, veilige wijken)

Algemeen doel van het Integraal Veiligheidsbeleid is bijdragen aan een veilige gemeente voor onze inwoners en een gunstig en veilig vestigingsklimaat voor onze ondernemers.

## **Samenhangend duurzaamheidsbeleid**

Vijfheerenlanden kiest ervoor om een duurzame gemeente te zijn. Dit heeft gevolgen voor ons handelen en denken. In het samenhangend duurzaamheid beleid wordt deze keuze verder vormgegeven. Het beleid beschrijft hoe we het begrip duurzaamheid:

- vertalen naar de eigen organisatie;
- regionaal in samenwerking met andere gemeenten vormgeven;
- prioriteren en welke keuzes we maken. Dit doen we aan de hand van drie pijlers: energietransitie, klimaatadaptatie en de circulaire economie.

## **Beleidsplan circulaire economie**

Het Beleidsplan circulaire economie 'Op weg naar een circulaire gemeente' is in 2022 vastgesteld. Dit beleid vertaalt de landelijke en gemeentelijke doelstellingen voor de lange termijn naar gemeentelijk niveau. In het samenhangend duurzaamheid is de volgende doelstelling opgenomen: "In 2030 is de gemeente Vijfheerenlanden 50% circulair en in 2050 is de gemeente Vijfheerenlanden 100% circulair". Deze opgave van de gemeente Vijfheerenlanden is omvangrijk. Wil de gemeente dit behalen, dan zal ze gericht een aantal keuzes moeten maken. Het plan bevat hiertoe een uitvoeringsagenda.

## **Uitvoeringsprogramma RES**

In 2021 is de Regionale Energiestrategie U16 vastgesteld, met als hoofddoel de opwek van duurzame energie (1,8 TWh in 2030). Hierbij is ook vastgesteld dat deze strategie in 2025 wordt geactualiseerd door middel van een herijking. Voor deze herijking is een planMER (plan milieu effect rapportage) verplicht gesteld door de Rijksoverheid. De

eerste stap in de m.e.r.-procedure is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau en bijbehorend participatieplan, respectievelijk de onderzoeksaanpak en het participatieplan.

De documenten zijn uitgewerkt in lijn met in de RES stuurgroep afgestemde kaders. Deze herijking en de daarbij te doorlopen stappen zijn een juridische borging in de Omgevingswet die 1 januari 2024 is ingegaan. Inhoudelijk is de situatie voor de gemeente Vijfheerenlanden onveranderd.

## BIJLAGE 6: Activiteiten begroting 2024-2027

Programma begroting VHL 2024-2027	Bijdrage aan doelen					Bijdrage aan kompas			Bijdrage aan ambitie										
	Wonen	Werken	Landschap water en groen	Mobiliteit	Energie	Gezond	Veilig	Duurzaam	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<b>A. Bestuur, dienstverlening en organisatie</b>																			
Veiligheid																			
<b>B. Beheer en gebruik openbare ruimte</b>																			
Beheer openbare ruimte																			
Beheer gebouwen																			
<b>C. Sociaal Domein</b>																			
Sociaal Domein algemeen																			
Gezondheid																			
Een leven lang ontwikkelen																			
Wonen en zorg																			
<b>D. Ruimtelijke ontwikkeling</b>																			
Samen bouwen en wonen																			
Een duurzame toekomst																			
Verkeersveilig, leefbaar en bereikbaar																			
Vitale landbouw in een aantrekkelijk buitengebied																			
<b>E. Ontplooiing</b>																			
Elkaar ontmoeten																			
Sport en bewegen																			
Rust, ruimte en recreatie																			
Kunst en cultuur																			
<b>F. Financieel gezond</b>																			
Economie en werken																			

### De 11 ambities:

1. We bouwen woningen naar behoefte.
2. We versterken en behouden onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
3. We zorgen voor duurzame werkgelegenheid.
4. We zetten in op duurzame bereikbaarheid.
5. We zetten in op een toekomstbestendige landbouw.
6. De recreatie in de gemeente past bij onze identiteit.
7. Er zijn voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
8. We realiseren een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
9. We waarborgen een gezonde en veilige leefomgeving.
10. We zijn een klimaatbestendige gemeente en we vergroten de biodiversiteit.
11. We zetten in op een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

### ***Uit programmabegroting 2024-2027:***

#### **A. Bestuur, dienstverlening en organisatie**

##### *Veiligheid*

We geven uitvoering aan het Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2023-2026.

In de openbare ruimte voeren wij toezicht en handhaving uit. Wij zetten in op diverse onderwerpen voor de leefbaarheid en veiligheid van Vijfheerenlanden, zoals parkeren en evenementen.

## **B. Beheer en gebruik openbare ruimte**

### *Beheer openbare ruimte*

Wij zorgen voor een openbare ruimte die veilig, groen en leefbaar is.

We streven naar een groene leefomgeving die aantrekkelijk, gezond en klimaatbestendig is. We hebben nadrukkelijk oog voor klimaatadaptie (inclusief het voorkomen van hittestress) bij het inrichten van de openbare ruimte.

Wij gaan vanaf 2024 voor elke nieuwe woning die gebouwd wordt en voor elk kind dat geboren wordt een boom planten.

Bij de aanplant van bomen en groen streven wij naar het voorkomen van hittestress en de 3-30-300 regel.

Door de leefomgeving verder ecologisch te vergroenen werken we aan het verminderen van verharding, het voorkomen van hitteoverlast en herstel van de biodiversiteit.

Wij voeren het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) uit, ondersteund door het samenhangend duurzaamheidsbeleid. In het GRP is uitgewerkt hoe we de effecten van een veranderend klimaat op de omgeving aanpakken. Wij doen dit in combinatie met de uitvoering van het wegenbeheer- en groenbeleidsplan.

### *Beheer gebouwen*

Wij staan voor klimaat adaptief bouwen en geven als gemeente daarin het goede voorbeeld met onze gemeentelijke en onderwijsgebouwen. Hierin volgen we gemaakte afspraken zoals vastgelegd in het convenant duurzaam bouwen en Klimaat adaptief

Vanaf januari 2024 hebben alle noodzakelijke panden energie labels en een voorlopig energieadvies.

De afgelopen jaren zijn al diverse panden voorzien van zonnepanelen en isolatie en zijn cv-ketels vervangen door warmtepompen.

## **C. Sociaal Domein**

### *Sociaal Domein algemeen*

Ons doel is een vitale samenleving.

### *Gezondheid*

Wij zorgen, in overleg met onze inwoners, voor een aantrekkelijke en groene leefomgeving die meer uitnodigt tot sport en bewegen, ontmoeten en sociaal-culturele activiteiten. Deze waarden en uitgangspunten zijn ook opgenomen in de Omgevingsvisie.

Wij bieden kwetsbare inwoners in wijken met een lage Sociaal Economische Status (SES) score, meer gezondheidsvaardigheden en mogelijkheden voor actieve deelname in het dagelijks leven aan, zoals goede toegang tot sport- en culturele activiteiten juist voor hen. Wij benadrukken het belang van kinderen die opgroeien in een rookvrije omgeving, waar alcohol wordt ontmoedigd en bewegen en gezonde voeding worden bevorderd. Wij zetten in op preventie, zodat minder kinderen, (jong-)volwassenen en ouderen overgewicht ontwikkelen

### *Een leven lang ontwikkelen*

Wij voelen ons verantwoordelijk voor het realiseren van kwalitatief goede onderwijshuisvesting voor onze scholen. Daartoe voeren wij het Duurzaam Integraal HuisvestingsPlan Onderwijs (DIHPO) uit.

### *Wonen en zorg*

Wij beoordelen initiatieven op het gebied van wonen en zorg en faciliteren deze initiatieven vanuit onze in 2024 vast te stellen Woonzorgvisie en vanuit de ambitie "Een Thuis voor Iedereen".

We realiseren huisvesting voor diverse doelgroepen, zoals statushouders en in het kader van de beoogde decentralisatie van Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang.

## **D. Ruimtelijke ontwikkeling**

### *Samen bouwen en wonen*

Wij willen beschikken over een gedragen visie voor al onze kernen en ons landschap. Bouwen en wonen – 2000 woningen bouwen in deze college periode en het maken van ruimte voor 3000 woningen voor de periode daarna - is één van de leidende opgaven. Dat bouwen doen we duurzaam en met oog voor de grote landschappelijke waarden van Vijfheerenlanden.

We willen dit ook betaalbaar doen.

### *Een duurzame toekomst*

Wij willen onze mooie gemeente goed doorgeven aan toekomstige generaties door intensieve inzet voor een leefbare, gezonde en toekomstbestendige omgeving waar nagenoeg alle bouwwerken circulair zijn, energie duurzaam wordt opgewekt en er een gezonde omgeving is die klimaatrobust en biodivers is.

Wij staan voor een groene leefomgeving die aantrekkelijk en gezond is.

### *Verkeersveilig, leefbaar en bereikbaar*

Wij willen een verkeersveilig, leefbaar en bereikbaar Vijfheerenlanden

Bestaande en nieuwe woongebieden, werklandschappen en voorzieningen goed ontsloten door openbaar vervoer, (snel)fiets en auto.

### *Vitale landbouw in een aantrekkelijk buitengebied*

Daarom willen wij samen met alle belanghebbenden werken aan een buitengebied, waarin onder andere de agrariër zijn werk kan doen passend in een vitale landbouwsector, er plek is voor recreatie en voldoende ruimte voor herstel van de natuur en biodiversiteit.

## **E. Ontplooiing**

### *Elkaar ontmoeten*

Wij vinden het essentieel voor de leefbaarheid in de dorpen en wijken, dat er blijvend ruimte is voor ontmoeting.

Het ondersteunen van activiteiten voor sociale ontmoetingsplaatsen dient ter bevordering van een samenleving waarin inwoners meedoen, zich fit en vitaal voelen, voor zichzelf kunnen zorgen en zichzelf een leven lang ontwikkelen.

### *Sport en bewegen*

ons sportbeleid "Heel Vijfheerenlanden beweegt"

richten wij ons op een inclusief en divers aanbod, leggen we een stevige bodem voor een actief beweegpatroon bij de jeugd, werken wij aan een sociaal veilige sportomgeving, zetten we in op duurzame en multifunctionele sportaccommodaties

### *Rust, ruimte en recreatie*

rust en ruimte binnen onze gemeente behouden en stimuleren. Nu de basis, beleidsmatig, steeds meer op orde is, zetten wij in 2024 verder in op het ondersteunen van initiatieven en het verbeteren van de aanwezige voorzieningen.

### *Kunst en cultuur*

Waar mogelijk leggen wij dan ook bij de uitvoering van ons kunst- en cultuurbeleid een inhoudelijke relatie met de economische, toeristische, duurzame en ruimtelijke ontwikkeling van onze steden, dorpen en het buitengebied.

## **F. Financieel gezond**

### *Economie en werken*

Werkgelegenheid (verkrijgen, behouden en versterken van) levert een belangrijke bijdrage aan de economie, zowel voor onze ondernemers als voor onze inwoners.

Bij het (her)inrichten van nieuwe en bestaande werklandschappen zetten wij in op duurzame inrichting in de brede zin, met aandacht voor klimaatadaptatie, energiebesparing- en duurzame opwek.

We zetten hierbij in op een gezonde omgeving met veel groen en gericht op duurzame mobiliteit.